

**Załącznik 1
do Uchwały Nr VI/37/15
Rady Gminy Mrągowo
z dnia 26 marca 2015r.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MRĄGOWO NA LATA 2015-2018

Mrągowo, listopad 2014 r.

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania Programu Opieki nad Zabytkami	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
5.	Relacje Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	21
6.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	27
7.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego Gminy Mrągowo	35
8.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Mrągowo. Analiza szans i zagrożeń	39
9.	Założenia programowe i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo	42
10.	Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	46
11.	Źródła finansowania opieki nad zabytkami	48
12.	Zasady oceny realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	71

Celem opracowania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015 – 2018** jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, poczynając od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działania te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla Gminy Mrągowo. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2015-2018, działania podejmowane w jego ramach będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym, skierowanym do mieszkańców oraz turystów odwiedzających teren Gminy Mrągowo. Celem ich jest przede wszystkim promocja terenu i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2.	PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
-----------	--

Podstawą prawną obowiązku wykonania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015 – 2018** jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm):

Art. 87. 1. **Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.**

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. **Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie**, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.

UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Dla niniejszego programu zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 4. składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego. Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciążące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w Art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o: 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia; 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia; 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany; 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 r., poz. 647.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 1409),

Art. 30, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i

opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 1232.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2013 r, poz. 627),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 518.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 402),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone

w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r., poz. 987),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r., poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r., Nr 123, poz. 698).

4.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie zostały określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do Programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju oraz z Krajowym Programem Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na Lata 2014-2017. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

5.**RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY
MRĄGOWO Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE
WOJEWÓDZTWA I POWIATU**5.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W celu realizacji idei opracowania, w/w Program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:

- a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
- c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;
- f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;
- g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

- a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;
- b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;
- c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;
- d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;
- e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:

- a/ dokumentację;
- b/ konserwację;
- c/ działania promocyjne

4. Opieka nad zasobami muzeów

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

W Programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;

- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

- a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzająca do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;
- b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizację plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;
- c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.
- f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;
- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;

- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współdziałanie w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- f/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- g/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;

- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXXIV/474/05 z dnia 31 sierpnia 2005 r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Mrągowskiego

Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Mrągowskiego, przyjęty w 2005 roku nie zajmuje się problematyką dziedzictwa kulturowego. Autorzy opracowania podkreślają jedynie – w części dotyczącej potencjału turystycznego – iż zabytki powiatu stanowią jeden z walorów przyciągających turystów oraz świadczą o zróżnicowanej historii regionu.

5.5. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Mrągowskiego na lata 2007 – 2020.

Podobnie jak omówiony wyżej Program Rozwoju Lokalnego, także Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Mrągowskiego nie zajmuje się zagadnieniami związanymi z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego. Autorzy omawianego opracowania wymieniają jedynie „ciekawe zabytki architektoniczno-kulturowe i historyczne regionu” jako jeden z walorów turystycznych obszaru powiatu mrągowskiego.

6.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MRĄGOWO Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY WIEJSKIEJ)
-----------	--

6.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Mrągowo na lata 2007-2016

Omawiany dokument jako jeden z celów szczegółowych celu strategicznego II: Wzrost konkurencyjności gminy na rynku usług turystycznych wymienia konieczność ochrony oraz wyeksponowania dziedzictwa kulturowego regionu. Autorzy omawianego dokumentu uwzględniają także plany dotyczące remontów i adaptacji budynków dworcowych na potrzeby usługowe (noclegi, gastronomia), jednak nie wspominają, że część z tych budynków to obiekty zabytkowe (Cel operacyjny - Poprawa funkcjonalności linii kolejowej Olsztyn-Mrągowo-Ełk, jako głównej osi komunikacyjnej regionu, tak w odniesieniu do ruchu pasażerskiego, jak towarowego). Jednak podstawowym celem związanym z ochroną zabytków, wymienianym z planie jest ochrona oraz wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego regionu. W tej kategorii zaplanowano: remont budynku szkoły w Bożem, odrestaurowanie obiektów folwarcznych w Bożem, odrestaurowanie kościołów w Uźrankach i Szestnie, uporządkowanie i odrestaurowanie zabytkowych cmentarzy, odrestaurowanie historycznego układu urbanistycznego oraz najcenniejszych obiektów architektonicznych we wsiach Szestno i Wierzbowo.

6.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mrągowo

Podstawowym dokumentem planistycznym określającym perspektywiczne kierunki i uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mrągowo – Uchwała Nr XXIX/295/13 Rady Gminy Mrągowo z dnia 5 września 2013r. Studium zawiera zapisy dotyczące ochrony zabytków, w tym zabytków nieruchomych objętych różnymi formami ochrony oraz stanowisk archeologicznych.

W przypadku zabytków architektury ujętych w ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu zapisy studium wprowadzają:

- ochronę historycznego krajobrazu kulturowego z widokami na historyczne ośrodki miejskie i wiejskie z dominantami w postaci kościołów oraz historyczną zieleń zagospodarowaną w postaci parków, cmentarzy i alei przydrożnych,

- ochronę zachowanej zabytkowej struktury architektoniczno-przestrzennej w postaci układu ruralistycznego, zabytków architektury, zabytkowych parków i cmentarzy, zabytkowej zieleni zorganizowanej, np. alei przydrożnych,
- ochronę układu dróg i placów, sposobu zabudowy wsi i zależności przestrzennych, występujących pomiędzy poszczególnymi częściami składowymi wsi,
- pełną ochronę obiektów historycznych w stosunku do których obowiązuje:
 - ochrona kształtu i rodzaju pokrycia dachów, artykulacja i sposób opracowania elewacji (w tym rodzaj i forma stolarki otworowej jako jednego z elementów wystroju elewacji),
 - zakaz dokonywania zmian w budynkach historycznych, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzania, nadbudowy, zmian kształtu dachów, zmian rodzaju pokrycia dachowego, tj. wprowadzania współczesnego rodzaju pokrycia oraz przebudowy obiektów historycznych - w tym zmian w obrębie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe obiektów, dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich),
 - remonty budynków historycznych należy prowadzić na zasadach pozwalających zachować jako eksponowane walory zabytkowe elewacji tj. kompozycję elewacji, detal architektoniczny, rodzaj wykończenia elewacji, historyczny rodzaj materiałów budowlanych.

W stosunku do dawnych cmentarzy obowiązują następujące zasady ochrony:

- ochrona układu przestrzennego (alei, układu kwater),
- ochrona zabytkowego drzewostanu,
- ochrona historycznych nagrobków i innych elementów małej architektury, tj. ogrodzenia, pompy wody, kaplice,
- zakaz zmian układu przestrzennego (aleje, nasadzenia, kwatery),
- zakaz wycinki starodrzewia,
- zakaz likwidacji historycznych elementów małej architektury oraz zabytkowych nagrobków.

W obrębie historycznych parków obowiązuje:

- ochrona układu przestrzennego i historycznego sposobu zagospodarowania,
- ochrona zabytkowego drzewostanu,
- ochrona historycznych elementów małej architektury, tj. ogrodzenia, itp.,
- zakaz zmian układu przestrzennego (aleje, nasadzenia, kwatery),
- zakaz wycinki starodrzewia,
- zakaz likwidacji historycznych elementów małej architektury.

Wszelkie prace inwestycyjne dotyczące zabytkowych parków i cmentarzy należy poprzedzić właściwą dokumentacją konserwatorską, prowadzącą do określenia uwarunkowań historycznych i

możliwości dalszego użytkowania. Wszelkie prace prowadzone w obrębie historycznych parków i cmentarzy należy uzgodnić z WKZ, a w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków-uzyskać pozwolenia WKZ na prowadzenie prac.

6.4. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Gmina Mrągowo posiada obowiązujące następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gm. Mrągowo obejmująca obszar działek 79 i 78/8 w obrębie Kiersztanowo, Uchwała Nr XXI/137/96 z dnia 27 czerwca 1996r.; Dz. Urzędowy Województwa Olsztyńskiego Nr 30 z dnia 16 sierpnia 1996r., poz. 315;
2. Miejscowy Plan Zagospodarowania Terenów Zabudowy Rekreacyjnej w Kiersztanowie gm. Mrągowo, Uchwała Nr XXXI/216/97 z dnia 23 września 1997r.; Dz. Urzędowy Województwa Olsztyńskiego Nr 30 z dnia 31 października 1997r.;
3. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gm. Mrągowo w obrębie Grabowo, Uchwała Nr XXXI/217/97 z dnia 23 września 1997r.; Dz. Urzędowy Województwa Olsztyńskiego Nr 30 z dnia 31 października 1997r.poz.423;
4. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gm. Mrągowo w obrębie Kiersztanowo dz. nr 178/3, 178/4, Uchwała Nr XXVIII/195/97 z dnia 21 kwietnia 1997r.; Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 19 z dnia 09 czerwca 1997r., poz. 245;
5. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gm. Mrągowo w obrębie Użranki, Uchwała Nr XXXIX/277/98 z dnia 22 kwietnia 1998r.; Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 11 z dnia 27 maja 1998r., poz. 152;
6. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Rekreacyjnych „Góra Czterech Wiatrów” w obrębie Probark gmina Mrągowo, Uchwała Nr VI/34/98 z dnia 30 grudnia 1998r.; Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 6 z dnia 05 lutego 1999r., poz. 33;
7. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mrągowo obręb Bagienice Małe, Uchwała Nr XIII/91/99 z dnia 10 września 1999r.; Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 67 z dnia 12 października 1999r., poz. 1107;
8. Zmiana Miejscowego Planu Szczegółowego Zagospodarowania Przestrzennego Wsi Kosewo gm. Mrągowo, Uchwała Nr XVIII/131/2000 z dnia 6 marca 2000r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 19 z dnia 22 marca 2000r., poz. 296;
9. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Turystycznej w Troszczykowie Gm. Mrągowo, Uchwała Nr XXVI/180/2000 z dnia 24 listopada 2000r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 3 z dnia 18 stycznia 2001r., poz. 40;

10. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego pod nazwą zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mrągowo w rejonie wsi Zawada, obręb Śniodowo, Uchwała Nr XXXII/236/2001 z dnia 24 maja 2001r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 56 z dnia 06 lipca 2001r., poz. 912;
11. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w m. Lasowiec gm. Mrągowo, Uchwała Nr XL/294/2001 z dnia 14 grudnia 2001r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 12 z dnia 28 stycznia 2002r., poz. 229;
12. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mrągowo w Miejscowości Nowe Bagienice, Uchwała Nr XXXVIII/276/2001 z dnia 26 października 2001r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 2 z dnia 11 stycznia 2002r., poz. 33;
13. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Rekreacyjnych nad jez. Juno w obrębie Szestno gm. Mrągowo, Uchwała Nr XLIII/311/02 z dnia 12 kwietnia 2002r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 55 z dnia 07 maja 2002r., poz. 873;
14. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego wsi Kosewo gmina Mrągowo, Uchwała Nr XLV/332/2002 z dnia 20 czerwca 2002r., Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 102 z dnia 21 sierpnia 2002r., poz. 1543;
15. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Mrągowo w obrębie Kiersztanowo dz. Nr 87/2, Uchwała Nr XLV/333/02 z dnia 20 czerwca 2002r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 93 z dnia 01 sierpnia 2002r., poz. 1429;
16. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego gminy Mrągowo we wsi Kiersztanowo dz. nr 66/1, 66/2, Uchwała Nr XLVI/345/2002 z dnia 19 lipca 2002r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 3 września 2002r., poz. 1648;
17. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Części Zachodniej Miejscowości Kiersztanowo gmina Mrągowo, Uchwała Nr XLVIII/360/2002 z dnia 20 września 2002r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 147 z dnia 15 listopada 2002r., poz. 2029;
18. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Siedliskowej w Miejscowości Popowo Sałęckie, gmina Mrągowo, Uchwała nr XLIX/363/02 z dnia 10 października 2002r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 149 z dnia 19 listopada 2002r., poz. 2047;
19. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Rekreacyjnych nad jez. Juno w obrębie Szestno. Gmina Mrągowo (Dz.nr 198/2), Uchwała Nr V/41/2003 z dnia 21 lutego 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 32 z dnia 17 marca 2003r., poz. 461;
20. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Części Południowo – Zachodniej Miejscowości Kiersztanowo, gmina Mrągowo, Uchwała Nr V/42/2003 z dnia 21 lutego 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 32 z dnia 17 marca 2003r., poz. 462;

21. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Mieszkalno-Usługowej w Miejscowości Popowo Sałęckie, gm. Mrągowo, Uchwała Nr VIII/59/2003 z dnia 28 kwietnia 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 72 z dnia 30 maja 2003r., poz. 1084;
22. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenu Zabudowy Mieszkalno-Pensjonatowej w Śniodowie, gmina Mrągowo, Uchwała Nr XII/88/2003 z dnia 20 października 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 178 z dnia 21 listopada 2003r., poz. 2149;
23. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Rekreacji Indywidualnej w obrębie Wyszembork , gm. Mrągowo, Uchwała Nr XII/89/2003 z dnia 20 października 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 178 z dnia 21 listopada 2003r., poz. 2150;
24. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Mieszkaniowej w obrębie Młynowo, gmina Mrągowo, Uchwała Nr XII/90/2003 z dnia 20 października 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 178 z dnia 21 listopada 2003r., poz. 2151;
25. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenu Zabudowy Mieszkalnej i Usługowo-Turystycznej w Obrębie Geodezyjnym Polska Wieś w Gminie Mrągowo, Uchwała Nr XII/91/2003 z dnia 20 października 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 178 dnia 21 listopada 2003r., poz. 2152;
26. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Mieszkaniowej w Marcinkowie, gm. Mrągowo, Uchwała Nr XIII/99/03 z dnia 21 listopada 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 2 z dnia 08 stycznia 2004r., poz. 21;
27. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Części wsi Kosewo Gm. Mrągowo, Uchwała Nr XV/116/2003 z dnia 30 grudnia 2003r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 40 z dnia 26 marca 2004r., poz. 497;
28. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenu Zabudowy Mieszkaniowej w m. Śniadowo, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XXVI/208/2004 z dnia 30 grudnia 2004r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 17 z dnia 17 lutego 2005r., poz. 300;
29. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenu Zabudowy Rekreacyjnej w m. Śniadowo, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XXXVII/296/2005 z dnia 30 grudnia 2005r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 30 z dnia 24 lutego 2006r., poz. 666;
30. Miejscowy Plan Zagospodarowania przestrzennego miejscowości Kiersztanowo, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XVIII/135/08 z dnia 2 czerwca 2008r.; Dz. Urz. Woj. War-Maz. Nr 115 z dnia 25 lipca 2008r., poz. 1927;
31. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Mieszkaniowej we wsi Zawada Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XXXVI/312/10 z dnia 26 maja 2010r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 102 z dnia 12 lipca 2010r. poz.1531;

32. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu o numerach geodezyjnych 365/3 i 365/2 w obrębie Polska Wieś, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XXXVI/311/10 z dnia 26 maja 2010r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 121 z dnia 11 sierpnia 2010r. poz.7162;
33. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenów w obrębie Probank Gmina Mrągowo, Uchwała Nr V/42/11 z dnia 13 kwietnia 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 66 z dnia 31 maja 2011r. poz.1086;
34. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Zabudowy Mieszkalno-Rekreacyjnej w m. Śniadowo, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VI/58/11 z dnia 16 maja 2011r., Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr.78 z dnia 20 czerwca 2011r. poz.1347;
35. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego działek o nr geodezyjnych 326/3 i 326/5 w obrębie Kiersztanowo Gmina Mrągowo, Uchwała Nr V/43/11 z dnia 13 kwietnia 2011.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 80 z dnia 22 czerwca 2011r. poz. 1391;
36. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w m. Marcinkowo obręb Marcinkowo Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VI/57/11 z dnia 16 maja 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 80 z dnia 22 czerwca 2011r. poz. 1411;
37. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Wsi Kosewo Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VI/56/11 z dnia 16 maja 2011; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 85 z dnia 01 lipca 2011r. poz.1493;
38. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Terenu Zabudowy Rekreacji Indywidualnej w m. Probank Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VIII/74/11 z dnia 20 lipca 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 124 z dnia 01 września 2011r.poz.2080;
39. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Muntowo Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VIII/75/11 z dnia 20 lipca 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 128 z dnia 8 września 2011r. poz. 2098;
40. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego części wsi Kosewo w obr. Kosewo Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VIII/76/11 z dnia 20 lipca 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 128 z dnia 8 września 2011r. poz.2099;
41. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Terenów Rekreacyjnych „Góra Czterech Wiatrów” w obrębie geodezyjnym Probank Gmina Mrągowo, Uchwała Nr VII/67/11 z dnia 20 czerwca 2011r.; Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 105 z dnia 29 lipca 2011r. poz.1747;
42. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego miejscowości Kiersztanowo, Gmina Mrągowo, Uchwała Nr XVII/165/12 z dnia 30 maja 2012r.; Dz. Urz. Woj. Warm-Maz z dn. 25 czerwca 2012 poz.1919.

Prawo stanowi, że w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na chronione właściwości obszaru/objektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku. Uzgodnienia projektów budowlanych obiektów realizowanych w strefie A pełnej ochrony konserwatorskiej, w przypadku inwestycji dotyczącej obiektu lub obszaru, który nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków, a przepisy planu miejscowego nadal nakładają obowiązek uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego, wojewódzki konserwator zabytków może zająć stanowisko w drodze pisma urzędowego na wniosek inwestora, np. wg art. 32 ust 1 pkt 2 ustawy – Prawo budowlane.

7.

CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MRĄGOWO

7.1. Ogólne informacje na temat historii i dziedzictwa kulturowego gminy¹

Historia ziemi mrągowskiej sięga czasów średniowiecza, kiedy to Krzyżacy podbili żyjące tu plemiona pruskie i utworzyli własne państwo. Po latach sporów z Kościołem, edyktem papieskim z 1374 roku, ustalono granicę z katolicką Warmią i ziemia mrągowska znalazła się w państwie krzyżackim. Podstawową jednostkę stanowiły tu komturie, a mniejsze – prokuratorie i wójtostwa. W latach 1401–1525 prokuratorzy krzyżaccy rezydowali na zamku w Szestnie (Seehesten), który stanowił ważne ogniwo łańcucha twierdz obronnych, rozlokowanych południkowo po zachodniej stronie Wielkich Jezior Mazurskich.

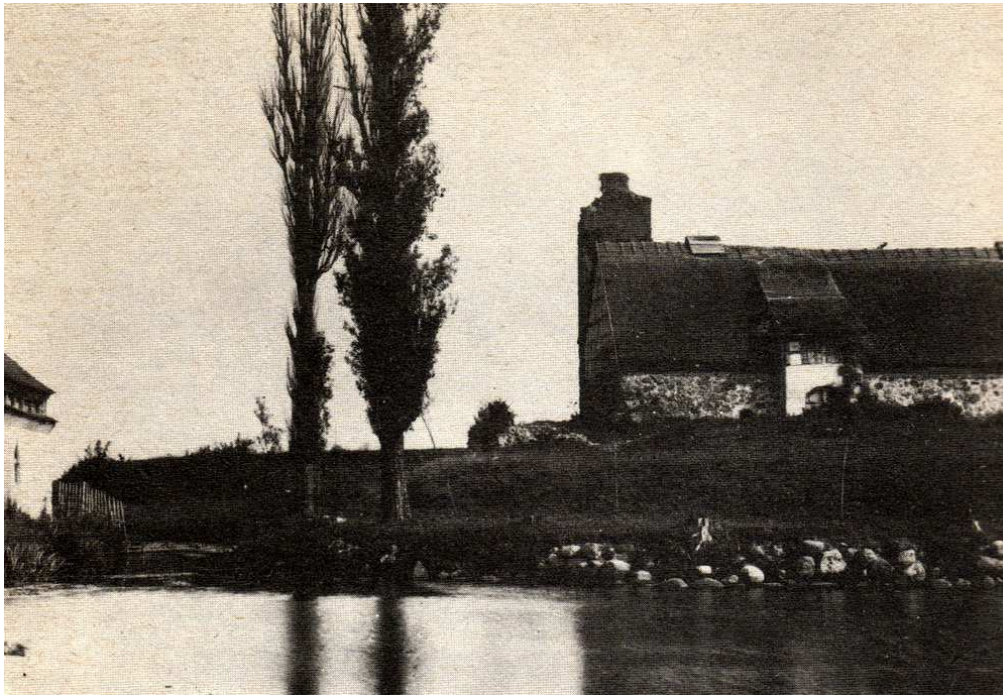

Widok na zabudowę wsi i wieżę kościoła w Szestnie

(autor nieznan, <http://fotopolska.eu/m39190,Szestno.html>)

¹ Opracowano na podstawie <https://ue.warmia.mazury.pl/>

Szestno było osadą rzemieślniczą, która pretendowała do roli miasta, ale prawa miejskie otrzymało pobliskie Mrągowo (Sensburg). Jednak to Szestno po sekularyzacji zakonu w 1525 roku było siedzibą starostwa. Starosta w imieniu księcia pełnił nadzór nad dobrami ziemskimi i miastami. W 1752 roku, w wyniku kolejnej reformy administracyjnej, Szestno stało się jednym z siedmiu wielkich powiatów w Prusach, obejmując dotychczasowe starostwa Ryn, Giżycko i Węgorzewo. Jednakże na siedzibę starosty powiatowego (landrata) wyznaczono Ryn, co przyczyniło się do zmniejszenia roli Szestna.

Ruiny wieży i stodoła zbudowana w miejscu dawnego folwarku krzyżackiego

(autor nieznany, <http://fotopolska.eu/m39190,Szestno.html>)

Pod koniec XVIII wieku na terenie należącym dzisiaj do Gminy Mrągowo rozwijały się głównie rolnictwo oraz rzemiosło, w tym garncarstwo, bednarstwo, szewstwo, krawiectwo. Coraz większą rolę odgrywało Mrągowo, gdzie po wojnach napoleońskich utworzono sąd ziemski, przekształcony później w sąd powiatowy. Był to początek kolejnej reformy pruskiego państwa, w którym utworzono nowe powiaty, a 1 września 1818 roku siedzibą jednego z nich stało się Mrągowo. Utrata znaczenia Szestna została przypieczętowana, a tamtejszy zamek został rozebrany. Pierwszym starostą (landratem) mrągowskim został kapitan w stanie spoczynku August Lyśniewski, który urzędował w jednym z budynków przy rynku. W 1875 roku zakupiono dom przy ul. Królewieckiej, który przebudowano na siedzibę starosty.

W połowie XIX wieku nastąpił szybki wzrost liczby ludności Mrągowo i regionu. Był to skutek pomyślnej koniunktury gospodarczej, ale także poprawy dróg, dzięki czemu miasto stało się atrakcyjniejsze dla kupców. Rozpoczęto także prace melioracyjne i budowlane, a w rejonie

mrągowskim odnotowano wówczas trzynaście wiatraków, czternaście młynów wodnych, dziewiętnaście gorzelni, sześć browarów, nie licząc cegielni czy smołowni. Nowe przyspieszenie gospodarcze nastąpiło po zjednoczeniu Niemiec (1871) i kolejnej reformie administracyjnej. Ówczesny starosta Otto von Schwerin szczególnie nacisk położył na meliorację gruntów i rozwój sieci dróg. W 1897 roku uruchomiono kolej wąskotorową Kętrzyn – Mrągowo, a na początku XX wieku otwarto linię kolejową Czerwonka – Biskupiec – Mrągowo – Orzysz.

Niecałe pół wieku później skończyła się historia powiatu w pruskim wydaniu, a zaczęły dzieje polskiego powiatu mrągowskiego, którego pierwszym starostą po II wojnie światowej był Czesław Krzewiński. Powiat istniał od 1945 roku do 1975 roku, kiedy w wyniku reformy administracyjnej Mikołajki zostały włączone do nowego województwa suwalskiego. Po reformie administracyjnej z 1999 roku powiat mrągowski ponownie zmienił swoje granice. Obecnie w jego skład wchodzi miasto Mrągowo, miasto i gmina Mikołajki oraz gminy wiejskie Mrągowo, Piecki i Sorkwity. Siedziba Starostwa mieści się w tym samym gmachu co przed wojną przy ul. Królewieckiej, a gabinet starosty znajduje się w dawnej sypialni pruskiego landrata.

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie Gminy Mrągowo znajduje się 35 obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dwa spośród nich nie istnieją, lecz do dnia sporządzenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mrągowo nie toczyło się postępowanie w sprawie wykreślenia ich z rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego. Nieistniejące obiekty, włączone do GEZ do czasu wykreślenia ich z rejestru zabytków to:

- chałupa, Polska Wieś 15 (dawny numer)

- chałupa, Wyszembork 7 (dawny numer)

Wykaz obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego z tereny Gminy Mrągowo zawiera załącznik nr 1 do niniejszego programu.

7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków Gminy Mrągowo, poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. W przewadze są to zabytki budownictwa murowanego w typie wiejskim (budynki mieszkalne), obiekty użyteczności publicznej oraz sakralne.

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Mrągowo, nie wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego zawiera załącznik nr 2 do niniejszego programu

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie Gminy Mrągowo znajduje się 246 stanowisk archeologicznych, w tym pięć stanowisk archeologicznych objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Mrągowo zawiera załącznik nr 3 do niniejszego programu.

8.

OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY

MRĄGOWO.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie Gminy Mrągowo przeważają zabytki budownictwa murowanego, mieszkalnego. W gminnej ewidencji zabytków ujęte zostały obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Niestety, procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu zaszkodziły obiektom architektury dawnej. Należy tu wymienić niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej regionu.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu Gminy Mrągowo

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - atrakcyjna lokalizacja terenu; - położenie wokół stolicy regionu, co przekłada się na zainteresowanie władz samorządowych różnych szczebli; - dobrze utrzymane zabytkowe zespoły sakralne i budynki użyteczności publicznej; - postrzeganie terenu Pojezierza Mrągowskiego jako atrakcyjnego produktu turystycznego, zarówno dzięki substancji zabytkowej, jak też walorom krajobrazowym; - uwzględnienie zagadnień dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i planistycznych gminy; - pozytywne nastawienie władz gminy i regionu oraz mediów do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym; - stosunkowo duża ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków; - funkcjonowanie gminnej ewidencji zabytków; - duża liczba zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, w tym w zakresie edukacji artystycznej, kulturowej, historycznej, ekologicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - nowa zabudowa nienawiązująca do pierwotnego układu zabudowy (brak harmonii); - średni lub zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych; - zaniedbania i brak elementarnego porządku w obrębie niektórych zabytkowych posesji, co obniża ich estetykę i pozytywny odbiór; - nadmierna ekspansywność szyldów i reklam, które odwracają uwagę od zabytkowych budynków; - wprowadzanie przypadkowych technologii i materiałów do prac konserwatorsko-budowlanych; - chęć unowocześniania „za wszelką cenę”, często z użyciem nowych technologii, które burzą estetykę obiektów zabytkowych i krajobrazu (plastikowa stolarka, blachodachówka itp.); - brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - stała poprawa jakości środowiska naturalnego; - możliwości w pozyskiwaniu środków finansowych z różnych źródeł; - postępujący rozwój inicjatyw lokalnych organizacji pozarządowych mających w swym polu działania między innymi troskę o substancję zabytkową regionu; - upowszechnianie edukacji nastawionej na poszanowanie zabytków i ich prawidłowa ochronę i atrakcyjne przekształcenia nie naruszające ich pierwotnego wyglądu; - funkcjonowanie zabytków w kontekście atrakcyjnego środowiska przyrodniczego; 	<ul style="list-style-type: none"> - niestabilność i luki legislacyjne zarówno w sferze finansowej, jak też ochrony zasobów kulturowych; - nadmierna komercjalizacja w sferze zabytków; - zanikająca edukacja estetyczna na rzecz praktyczności przy zastosowaniu minimalnych nakładów finansowych; - częste jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: bądź poprzez pryzmat ich komercyjnego wykorzystania lub też jedynie jako zasobu historycznego; - wciąż niezadowalający stan usług towarzyszących turystyce; - dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji

<ul style="list-style-type: none">- dobrze rozmieszczone dominanty i subdominanty w układzie przestrzennym wsi;- korzystanie z pozytywnych doświadczeń innych gmin i regionów;- wykorzystanie mediów w edukacji nastawionej na ochronę zabytków i krajobrazu;- poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.	<ul style="list-style-type: none">obiektów i zespołów zabytkowych;- niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.
---	--

Źródło: opracowanie własne

9.

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MRĄGOWO

9.1 Założenia programowe Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika Gminy Mrągowo wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju terenu gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby ten teren był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego w powiązaniu z uwarunkowaniami dotyczącymi ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, w planach rozwoju gminy;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z zabytkami kultury;
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków;
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków.

9.2. Cele, priorytety i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo

Główne, długoterminowe cele polityki Gminy Mrągowo, związane z ochroną zabytków to:

1. rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
2. eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

3. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
4. tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki;
5. włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Gminy Mrągowo;
6. uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami.

Priorytet I	Działania
Ochrona zachowanych elementów układu urbanistyczno-przestrzennego	<p>A. wprowadzenie do MPZP odpowiednich zapisów dotyczących kształtowania przestrzeni i zabudowy, wypracowanych w oparciu o następujące zasady: poszanowanie pierwotnie zaprojektowanego porządku przestrzennego poprzez uwzględnienie: linii zabudowy, historycznych wysokości budynków, podziałów elewacji, formy dachów, użytych materiałów elewacyjnych i ich kolorystyki, zastosowanej stolarki okiennej i drzwiowej, form i sposobów adaptacji obiektów zabytkowych, rozmieszczania i charakteru reklam umieszczanych na obiektach zabytkowych i w bezpośrednim ich otoczeniu, sposobów wkomponowywania widocznych elementów infrastruktury technicznej;</p> <p>B. projektowanie nowej zabudowy w oparciu o element analizy przestrzenno-kulturowej, tj. ocenę wpływu powstającego obiektu na krajobraz kulturowy;</p> <p>C. zahamowanie dalszego procesu niszczenia i degradacji budynków, które przez długi okres czasu były wyłączone z użytkowania;</p> <p>D. ograniczenie możliwości wprowadzania nowej zabudowy, która mogłaby zniekształcić zabytkowy układ urbanistyczny;</p> <p>E. rewaloryzacja zieleni zabytkowej, w tym cmentarnej.</p>
Priorytet II	Działania
Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego	<p>A. wprowadzenie jednolitego systemu tablic informacyjnych, dotyczącego zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Mrągowo;</p> <p>B. opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy reklamy, ułatwiającej dotarcie do wszystkich historycznych zakątków gminy;</p> <p>C. opracowanie i oznakowanie tras turystycznych i ciągów spacerowych umożliwiających wędrowanie pozwalające na zapoznanie się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi gminy;</p>

	<p>D. wspieranie inicjatyw lokalnych środowisk w promowaniu zasobów kulturowych i walorów środowiska naturalnego Gminy Mrągowo;</p> <p>E. wykorzystanie obiektów zabytkowych w tworzenie produktów turystycznych lub obsługę ruchu turystycznego.</p>
Priorytet III	Działania
Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym	<p>A. opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców mających na celu zaprezentowanie właściwych metod rewaloryzacji i sposobów remontownia obiektów zabytkowych, także sprawnym ich zarządzaniem i możliwościami pozyskiwania funduszy;</p> <p>B. wprowadzenie i wzmocnienie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym gminy;</p> <p>C. popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu;</p> <p>D. opracowanie, aktualizacja i udostępnianie baz danych zarówno o zabytkach oraz dziedzictwie niematerialnym gminy;</p> <p>E. opracowanie i upublicznienie dobrych przykładów rewaloryzacji obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy.</p>
Priorytet IV	Działania
Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych	<p>A. monitorowanie stanu i sposób użytkowania obiektów zabytkowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych, tak aby obejmował on poszczególne obiekty w sposób kompleksowy; - opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych; - weryfikacja, co najmniej raz na dwa lata, obiektów znajdujących się gminnej ewidencji zabytków. <p>B. dokumentowanie i badanie zasobu zabytkowego na terenie gminy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie dokumentacji w zakresie typów stolarki okiennej występującej na terenie gminy; - opracowanie dokumentacji w zakresie typów stolarki drzwiowej występującej na terenie gminy; - opracowanie dokumentacji w zakresie kolorystyki elewacji i

	<p>rodzajów tynków występujących na terenie gminy;</p> <ul style="list-style-type: none">- opracowanie dokumentacji w zakresie detalu architektonicznego występującego na terenie gminy;- opracowanie aktualnej mapy stanowisk archeologicznych gminy;- wykonywanie inwentaryzacji architektoniczno - konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.
--	--

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym Programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- ***prawnych***, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- ***finansowych***, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- ***koordynacji***, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów programu z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- ***społecznych***, co oznacza, że program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- ***kontrolnych***, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r.), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych

walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na Wójcie (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami **prowadzona jest ewidencja zabytków Gminy Mrągowo**. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Wójta Gminy Mrągowo w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, opis obiektu, chronologia, sposób ochrony oraz dokumentacja fotograficzna.

Aktualizacja i uzupełnianie ewidencji zabytków polega na:

- 1) dokonaniu przeglądu w terenie z częstotliwością raz do roku obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego;
- 2) wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego;
- 3) uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;
- 4) w przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Określenie stanów technicznych obiektów polega na:

- 1) nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków;
- 2) naniesieniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków;
- 3) określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

W przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków polega na wprowadzaniu do ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne: krajowe

- budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Administracji i Cyfryzacji, Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;

2. źródła publiczne: zagraniczne

- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.

3. źródła prywatne:

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- kościelnych osób prawnych.

1. Źródła publiczne. Środki krajowe.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w Polsce może być finansowana z różnych źródeł, w tym w szczególności w ramach krajowych środków publicznych. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.) dopuszcza możliwość udzielania dotacji z budżetu państwa przez dysponentów

jego części przeznaczanej na kulturę zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim. Odpowiednio dotacje udzielane są, w drodze ogłaszanych konkursów, przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

I. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów cząstkowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Aplikowanie w programach odbywa się na zasadzie konkursu, w ramach którego składa się wnioski w dwóch terminach:

I nabór – do dnia 31 października lub 30 listopada każdego roku,

II nabór – do dnia 31 marca każdego roku, o ile środki finansowe w danym programie bądź priorytecie nie zostaną wyczerpane w I naborze.

Projekty dotyczące ochrony i promocji dziedzictwa narodowego zostały zgrupowane w programie „Dziedzictwo kulturowe”, którego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Edycja 2014 tego programu składa się z pięciu priorytetów:

„OCHRONA ZABYTEKÓW”

Celem priorytetu jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do wykonania w 2014 roku lub wykonanych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Jednakże należy podkreślić, że łączna wysokość dotacji udzielonych z budżetu gminnego czy samorządowego oraz z innych źródeł sektora finansów publicznych na dofinansowanie tych samych prac lub robót nie może przekraczać 100% wartości inwestycji.

Zgodnie z wymogiem ustawowym, art. 77 ww. ustawy, dotacja może finansować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;

15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;

17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Instytucja zarządzająca:

Departament Ochrony Zabytków,

ul. Ksawerów 13, 02-656 Warszawa

<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/departamenty-i-biura/departament-ochrony-zabytkow.php>

„WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych;
- modernizacja stałych wystaw muzealnych;
- tworzenie stałych wystaw muzealnych;
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych;
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;

- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,

ul. Okrężna 9, 02-916 Warszawa

<http://nimosz.pl/>

„KULTURA LUDOWA”

Celem priorytetu jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej poprzez zachowanie, dokumentowanie i przekaz elementów kultury ludowej.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- zadań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury ludowej, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- zadań z zakresu szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- publikacji książkowych z zakresu dziedzictwa kultury ludowej;
- zadań dotyczących dokumentacji, archiwizacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej, w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości, obyczajowości;
- zadań popularyzujących unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego;
- zadań dotyczących ochrony architektury regionalnej;
- zadań o charakterze artystycznym, użytkowym inspirowanych tradycyjną twórczością ludową;
- projektów badawczych i popularyzatorskich z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii.

Z priorytetu wyłączone są zadania związane z obchodami 200 rocznicy urodzin Oskara Kolberga, zadania archeologiczne, zadania o tematyce historycznej, w tym również rekonstrukcje wydarzeń historycznych i turnieje rycerskie, festyny, zloty i zawody regionalne

oraz zakupy strojów ludowych. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Narodowych Instytucji Kultury,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17,
00-071 Warszawa

„OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ZA GRANICĄ”

Celem priorytetu jest dokumentowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym

i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- państwowe instytucje kultury;
- samorządowe instytucje kultury;
- archiwa państwowe;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa

„OCHRONA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju zapisanej w art. 5 Konstytucji RP.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, niezwiązane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury;
- państwowe instytucje kultury;

- organizacje pozarządowe;
- publiczne uczelnie akademickie;
- niepubliczne uczelnie akademickie;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Dziedzictwa,

ul. Szeroki Dunaj 5, 00-255 Warszawa

<http://www.nid.pl>

„OCHRONA I CYFRYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO”

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- opracowanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego ze szczególnym uwzględnieniem niepaństwowego zasobu archiwalnego wraz z przeprowadzeniem koniecznych prac konserwatorskich;
- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne;
- uczelnie publiczne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,

ul. Goraszewska 7, 02-910 Warszawa

<http://nimosz.pl/>

„KOLBERG 2014 - PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO”

Celem programu jest uczczenie 200. rocznicy urodzin Oskara Kolberga poprzez działania o charakterze badawczym, dokumentacyjnym, edukacyjnym, artystycznym, naukowym i wydawniczym, a także inspirowane szeroko rozumianą kulturą ludową i tradycyjną.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

1) Tradycja żywa w działaniu:

a) Zadania związane z prowadzeniem działań dokumentujących współczesne zjawiska z zakresu folkloru słownego, muzycznego i tanecznego, sztuk wizualnych, zdobniczych i architektury regionalnej, obrzędowości i obyczajowości, języka regionalnego i gwary:

- prowadzenie badań terenowych oraz dokumentacja fotograficzna, audio i wideo badanych zjawisk kulturowych oraz opracowywanie materiałów terenowych;
- udostępnianie materiałów z badań terenowych poprzez tworzenie ogólnodostępnych baz danych z zachowaniem i poszanowaniem praw autorskich.

b) Zadania związane z upowszechnianiem dorobku badaczy i dokumentalistów:

- produkcja lub koprodukcja materiałów audiowizualnych oraz przygotowanie i postprodukcja materiałów audiowizualnych dotąd nierozpowszechnianych, w celu ich rozpowszechniania za pomocą różnych form przekazu, zawierających archiwalne i współczesne nagrania;
- projektowanie interaktywnych stron internetowych i platform edukacyjnych zbudowanych w oparciu o archiwalia, zbiory i kolekcje muzyczne;
- organizacja wystaw i innych form prezentujących zbiory, archiwalia, eksponaty;
- opracowywanie materiałów dla osób z ograniczeniami sprawności.

c) Zadania realizowane we współpracy międzyrodowiskowej z podmiotami reprezentującymi środowiska lokalne, których celem jest wymiana doświadczeń w zakresie twórczości muzycznej, słownej, tanecznej i wizualnej, w tym warsztaty mistrzowskie, których efektem będzie opracowana i udostępniona dokumentacja oraz organizacja nowoczesnych

projektów edukacyjnych i interdyscyplinarnych z użyciem nowych mediów, włączenie projektów z obszaru przemysłów kreatywnych;

d) Zadania realizowane we współpracy międzynarodowej z podmiotami pochodzącymi z obszarów, które opisywał Oskar Kolberg, które mają na celu wymianę doświadczeń w zakresie dokumentacji, upowszechniania i udostępniania treści tradycyjnych, między innymi poprzez wspólne organizowanie badań, wystaw i koncertów.

2) Tradycja jako inspiracja:

a) Zadania związane z przekazem treści kulturowych:

- koncerty muzyki inspirowanej muzyką tradycyjną;
- organizacja warsztatów i szkoleń dla profesjonalistów;
- realizacja indywidualnych lekcji / kursów / warsztatów opartych na relacji mistrz – uczeń.

b) Zadania związane z tworzeniem nowych dzieł zainspirowanych tradycją:

- opracowania sceniczne utworów kompozytorów odwołujących się do kultur tradycyjnych polskich oraz ich wystawienie;
- realizacja audycji radiowych i dzieł audiowizualnych prezentujących dorobek kultur tradycyjnych oraz współczesnych ich interpretacji;
- ogłaszanie i przeprowadzanie konkursów na współczesne kompozycje utworów muzycznych i tanecznych, a także sztuk teatralnych nawiązujących do kultur tradycyjnych lub odwołujących się do już istniejącego dorobku muzycznego, tanecznego i teatralnego w tym zakresie.

3) Tradycja udokumentowana jako źródło:

a) Zadania związane z konserwacją i zabezpieczaniem archiwów oraz ich udostępnianiem w Internecie:

- skanowanie i obróbka techniczna materiałów pochodzących z badań terenowych i udostępnienie ich w Internecie;
- projektowanie i uzupełnianie bibliotek cyfrowych o skany wydawnictw wydanych przed 1945 rokiem, a także skanowanie roczników muzealnych, czasopism naukowych i popularnonaukowych;
- projektowanie stron internetowych poświęconych zespołom archiwaliów, a także tworzenie otwartych portali poświęconych „historii mówionej”.

b) Zadania związane z wydawaniem książek i czasopism, prezentujących wyniki badań dotyczących zjawisk polskiej kultury tradycyjnej:

- reprinty książek wydanych przed 1945 rokiem ze szczególnym uwzględnieniem monografii opatrzonych współczesnymi, krytycznymi wprowadzeniami i/lub komentarzami;
- tłumaczenia z języków obcych na język polski ważnych dzieł dokumentujących zjawiska i procesy kulturowe, będące efektem realizowanych na obszarze naszego kraju (w granicach II RP) badań;
- wydawanie numerów czasopism ze szczególnym uwzględnieniem numerów monograficznych;
- wydawanie publikacji o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim;
- wydawanie antologii tekstów archiwalnych poświęconych wybranym zagadnieniom lub będące zbiorem tekstów jednego autora.

4) Kompleksowe zadania multidyscyplinarne łączące wybrane spośród działań określonych w pkt. 1-3. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- państwowe instytucje kultury;
- samorządowe instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe;
- uczelnie (w tym artystyczne);
- szkoły publiczne i niepubliczne (w tym artystyczne);
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Instytucja zarządzająca:

Instytut Muzyki i Tańca,

ul. Fredry 8, 00-097 Warszawa

<http://imit.org.pl>

„PROGRAM WIELOLETNI MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO KULTURA+”

Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu Wieloletniego KULTURA+ jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Program KULTURA+ składa się z dwóch Priorytetów:

- Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek”, zarządzanego przez Instytut Książki w Krakowie. W ramach priorytetu wspierany jest remont, przebudowa, rozbudowa i budowa budynków bibliotek w małych gminach. Wszystkie informacje na temat priorytetu dostępne są na stronie: www.bibliotekaplus.pl.
- Priorytetu „Digitalizacja”, zarządzanego przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Priorytet „Digitalizacja” ma na celu poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego, poprzez digitalizację zbiorów i rozbudowę pracowni digitalizacyjnych. Informacje dostępne są na stronie: www.nina.gov.pl.

II. Wojewódzki Konserwator Zabytków

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając z upoważnienia ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego, pozostających w jego dyspozycji. Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Warunkiem ubiegania się właściciela lub posiadacza zabytku o dotację celową na prace przy zabytku jest posiadanie odrębnej decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególnienie zabytku w decyzji wpisującej zespół obiektów do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego. Uprawnieni wnioskodawcy:

- osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego; z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w § 2 pkt 1 lit. c), może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót przy zabytku określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.):

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w punktach oznaczonych literami g.-o;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach:
 - do dnia 28 lutego - na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku,
 - do dnia 30 czerwca - na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku tzw. Refundacja.

III. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Ustawodawca w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidział też możliwość dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków ze środków jednostek samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez organy stanowiące tych jednostek. Dotyczy to samorządów wszystkich szczebli.

W każdym przypadku o dotację może ubiegać się, w drodze corocznie ogłaszanego konkursu, każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Ze środków dotacji można dofinansować wykonanie planowanych prac lub robót budowlanych tylko przy zabytkach wpisanych do rejestru, które mieszczą się w katalogu wskazanym w w/w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Analogicznie jak w przypadku dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na realizację w/w zadań, dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych.

Na szczeblu wojewódzkim od 2009 r. co roku w budżecie województwa zabezpieczane są środki finansowe przeznaczone na udzielenie dotacji na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Ponadto w ramach sprawowanego mecenatu zarówno przez samorząd województwa, jak i gminny, udzielane są, w drodze corocznie ogłaszanych konkursów ofert, dotacje dla

organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

2. Źródła publiczne. Środki zagraniczne.

Możliwość finansowania ochrony zabytków została włączona do działań współfinansowanych środkami finansowymi Unii Europejskiej. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło wiele nowych możliwości związanych z realizacją projektów z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Fundusze europejskie, tj. fundusze strukturalne, programy wspólnotowe oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy umożliwiły realizację wielu ciekawych inicjatyw, zarówno tych o charakterze infrastrukturalnym, jak i przedsięwzięć artystycznych. Działania związane z zakresem kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mogą być dofinansowywane z dwóch zasadniczych źródeł:

I. Fundusze Unii Europejskiej

1. Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020,

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy

Oprócz funduszy, wskazanych powyżej, istnieją **inicjatywy wspólnotowe**. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego istotna jest jedna z nich:

JESSICA – celem tego wspólnego przedsięwzięcia Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Banku Rozwoju Rady Europy jest wspieranie inwestycji służących zapewnieniu zrównoważonego rozwoju w miastach. Zakres wsparcia w ramach inicjatywy obejmuje również coraz szerszy krąg tematyczny – rozpoczynając od rewitalizacji, poprzez edukację, kulturę, turystykę i transport a kończąc na odnawialnych źródłach energii.

Inicjatywa JESSICA przewiduje stworzenie specjalnych funduszy rozwoju miast lub funduszy powierniczych, zasilonych środkami strukturalnymi, których zadaniem będzie wspieranie, przy pomocy instrumentów finansowych, projektów realizowanych w ramach zintegrowanych planów rozwoju miejskiego. Beneficjenci, dzięki tej inicjatywie będą mieli dostęp do dogodnych instrumentów finansowych, takich jak korzystne kredyty, środki

kapitałowe lub gwarancje często konieczne do realizacji projektów, ale nie będą mieli możliwości pozyskania dotacji. Inicjatywa Jessica jest nowatorskim podejściem do wykorzystywania środków unijnych, zakładającym odejście od finansowania dotacyjnego na rzecz finansowania zwrotnego. Dzięki jej pilotażowemu wdrożeniu w ramach obecnego okresu programowania, część polskich regionów, które zdecydowały się na jej wdrażanie, zdobędzie niezwykle cenne doświadczenie, umożliwiające efektywniejsze wdrażanie nowatorskich instrumentów inżynierii finansowej, które mają stanowić główną oś najbliższej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020.

Z finansowania w ramach Inicjatywy Jessica mogą skorzystać projekty uprawnione do dofinansowania w ramach działania regionalnego programu operacyjnego, z którego środki zostały wyodrębnione w celu sfinansowania Inicjatywy Jessica w danym regionie. Wśród przykładowych rodzajów projektów wymienić można m.in. przebudowę budynków lub zespołów obiektów w celu nadania im innych niż dotąd funkcji użytkowych (np. na cele gospodarcze, społeczne, kulturowe) lub przystosowanie obiektów do nowych wymagań bez zmiany ich funkcji (wymiana instalacji, elementów konstrukcyjnych, itp.) przy jednoczesnym zachowaniu walorów historycznych i architektonicznych istniejących obiektów; przywrócenie wartości obejmujące remont lub modernizację obiektów o szczególnej wartości zabytkowej, mające na celu wyeksponowanie wartości zabytkowych danego obiektu; zagospodarowanie terenów przemysłowych i powojkowych na cele usługowe, handlowe, rozrywkowe, kulturalne, itp.

FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Środki na projekty o charakterze ponadregionalnym z zakresu dziedzictwa dostępne są w ramach **Priorytetu VI „Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego”**. Realizacja priorytetu inwestycyjnego przyczyni się do osiągnięcia celu dotyczącego zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki (rozwój tzw. przemysłów kreatywnych). Służyć temu będzie zwłaszcza podniesienie zdolności instytucji kultury do rozwijania kreatywności i innowacyjności poprzez stworzenie odpowiedniego zaplecza materialnego i programowego tych placówek.

W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach kiedy została ujęta jako element projektu). W ramach przedsięwzięć odnoszących się do rozwoju zasobów kultury realizowane będą działania dotyczące zwiększenia dostępu do zasobów kultury, poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, w tym poprzez podnoszenie standardów infrastruktury oraz zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej. W ramach tego obszaru wsparcie uzyskają również szkoły i uczelnie artystyczne, które oferując m.in. przestrzeń dla działalności twórczej, wystawienniczej i in. spełniają rolę aktywnych instytucji kultury.

Wspierane będą także projekty uzupełniające inwestycje infrastrukturalne o elementy związane z wykorzystaniem nowych technologii w obszarze kultury.

Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe związane przez uprawnionych beneficjentów.

Wsparcie dotyczy całego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem miast i ich obszarów funkcjonalnych. Ukierunkowanie wsparcia inwestycji kulturalnych dla dużych miast będzie oddziaływać na:

- tworzenie wysokiej jakości oferty kulturalnej wpływającej na atrakcyjność inwestycyjną, turystyczną i osiedleńczą miast. W miastach/metropoliach będzie zapewniona bogata i zróżnicowana oferta kulturalna, dostarczana przez uznane instytucje kultury funkcjonujące w nowoczesnych, w pełni wyposażonych obiektach;
- „ożywienie” przestrzeni miejskich poprzez różne formy ich zagospodarowania – poczynając od renowacji i nierzadko nadania nowych funkcji zabytkom, po zagospodarowanie współczesnych obiektów kultury;
- budowanie potencjału społecznego i integracji społecznej poprzez zwiększenie dostępu do kultury oraz wysokiej jakości oferty kulturalnej;
- podniesienie jakości oraz estetyki miejskich przestrzeni publicznych.

**Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego
na lata 2014-2020**

Priorytet 6. Kultura i dziedzictwo

Priorytet Inwestycyjny 6c „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”

Cel szczegółowy priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty to „zmiana pasywnej filozofii ochrony dziedzictwa kulturowego regionu i wykorzystanie instytucji kultury do budowy tożsamości regionalnej”. Rezultatem działań podejmowanych w ramach priorytetu będzie wzrost zainteresowania miejscami związanymi z dziedzictwem kulturowym i naturalnym oraz stanowiącymi atrakcje turystyczne. Jednocześnie zakłada się zwiększenie liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych oraz zwiedzających muzea.

Przykładowe działania/typy przedsięwzięć:

- ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych;
- zachowanie walorów architektoniczno-krajobrazowych i kulturowych miasteczek i wsi.
- inwestycje w instytucje kultury by dostosować je do nowoczesnej działalności kulturalnej, w tym zakup trwałego wyposażenia oraz konserwacja muzealiów, starodruków itp.;
- wsparcie instytucji kultury na rzecz włączenia ich w tworzenie produktów turystycznych i oferty wypoczynkowo-turystycznej, wzmocnienia ich funkcji regionotwórczej;
- wsparcie rozwoju centrów informacji kulturalnej i miejsc promocji kultury (festiwale wraz ze służącą im infrastrukturą, wystawy, wydawnictwa, itp.).

Grupy docelowe: turyści, mieszkańcy.

Typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego;
- instytucje kultury;
- jednostki administracji rządowej;
- państwowe jednostki budżetowe;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Terytorialny obszar realizacji: cały obszar województwa warmińsko-mazurskiego z preferencjami dla obszaru strategicznej interwencji: OSI Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji.

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Głównymi celami Mechanizmów Finansowych – podobnie jak w przypadku poprzedniej edycji 2014-2020 – jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmocnienie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem. Okres przyznawania dofinansowania upłynie 30 kwietnia 2014 r., natomiast okres kwalifikowalności wydatków w ramach wyłonionych projektów zakończy się 30 kwietnia 2016 r. Minimalna wartość dofinansowania została ustanowiona na 170 tys. euro. Ponadto, w ramach niektórych programów przewidziano możliwość ustanowienia Funduszu małych grantów, gdzie minimalna wartość dofinansowania może wynosić od 5 tys. euro do 250 tys. euro. Wnioskodawcami mogą być podmioty prywatne, publiczne, komercyjne bądź niekomercyjne, oraz organizacje pozarządowe ustanowione jako podmiot prawny w Polsce, jak również organizacje międzyrządowe działające w Polsce. Nowa perspektywa opiera na tzw. podejściu programowym. Ustanowiono 19 programów (np. program „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”), zorientowanych na osiągnięcie założonych celów, rezultatów i wyników. Programami zarządzają Operatorzy (m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Zakres wsparcia w ramach nowej perspektywy jest bardzo szeroki. W zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: na konserwację i rewitalizację dziedzictwa kulturowego przeznaczono 60 mln euro. Oprócz tego, 10 mln euro zostanie skierowane na działania „miękkie” dotyczące promocji kultury i sztuki wśród szerokiej publiczności oraz wzrostu świadomości dotyczącej różnorodności kulturowej oraz umocnienia dialogu międzykulturowego. Ponadto kontynuowane jest również wsparcie na rzecz mobilności studentów i pracowników naukowych szkolnictwa wyższego w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych a także współpracy instytucjonalnej pod postacią Funduszu Stypendialnego.

W ramach Mechanizmu Finansowego EOG wyróżnić należy:

Program: Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych; rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury. Operatorem Programu jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program: Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: organizacja wystaw, spektakli, koncertów, festiwali (w tym filmowych) i innych wydarzeń artystycznych; wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, filmu i innych; wspieranie współpracy szkół artystycznych i uczelni artystycznych; współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich (w tym digitalizacji dóbr kultury); dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury, zarządzania dziedzictwem narodowym; współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Inne źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekty związane z ochroną zabytków mogą być również finansowane z różnego rodzaju funduszy, powołanych do realizacji zadań w innych dziedzinach. Wśród nich należy wymienić Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, który w ramach priorytetowych działań wspiera prace leczniczo-pielęgnacyjne przy drzewach i krzewach, a w szczególności – pomnikach przyrody oraz parkach. Warto podkreślić, że działania na rzecz ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz inicjowanie szczegółowych prac badawczych w tych obiektach prowadzone są także z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W ramach wieloletniej współpracy, w zakresie wspierania procesu

rewaloryzacji najbardziej prestiżowych historycznych założeń ogrodowych, pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, powstała Lista zabytkowych założeń ogrodowych, których właściciele i użytkownicy mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu. Lista składa się z części stałej „Listy najcenniejszych zabytkowych założeń ogrodowych Polski” i części ruchomej, ustalanej w cyklu trzyletnim „Listy preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej”. Na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa www.nid.pl opisana została szczegółowa procedura aktualizacji w/w Listy.

Środki Wojewódzkiego Funduszu (a także Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) mogą być przeznaczone m.in. na: edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, dofinansowywanie działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela pomocy finansowej w formie pożyczek, dotacji, dopłaty do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych.

O pomoc ze środków WFOŚiGW w Olsztynie ubiegać się mogą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe. Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków zagwarantowano w **Priorytecie: Ochrona przyrody i krajobrazu**. Dotacja oraz dofinansowanie w formie przekazania środków państwowym jednostkom budżetowym mogą być przyznawane do wysokości 99% całkowitego kosztu zadania z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu obejmujące prace rewitalizacyjne realizowane na terenach objętych ochroną lub w stosunku do obiektów poddanych pod ochronę, ujętych w rejestrze albo ewidencji, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Narodowe Centrum Nauki

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach mogą być również

dofinansowane przez na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Centrum Nauki.

Europejskie Dni Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa to największy w Europie projekt społeczny i edukacyjny, najważniejsze święto zabytków kultury Starego Kontynentu. Ich idea narodziła się w 1985 r. w Granadzie w Hiszpanii podczas II Konferencji Rady Europy. Wówczas po raz pierwszy bezpłatnie udostępniono zwiedzającym obiekty, do których dostęp dotychczas był ograniczony. Inicjatywa cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że w 1991 r. zainspirowała Radę Europy do ustanowienia Europejskich Dni Dziedzictwa. Głównym celem Europejskich Dni Dziedzictwa jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypomnienie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Imprezy skierowane są do bardzo szerokiej i różnorodnej grupy odbiorców, co nadaje im wymiar uniwersalny. W obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa uczestniczą wszystkie państwa, członkowie Rady Europy, w tym Polska, która włączyła się do tej akcji w 1993 r. Co roku we wrześniu organizatorzy udostępniają do zwiedzania szerokiej publiczności zabytki i miejsca kultury, przygotowują festyny, jarmarki, imprezy plenerowe, inscenizacje, turnieje rycerskie, wystawy, odczyty naukowe, konkursy, spotkania z twórcami kultury i wiele innych imprez o różnorodnym charakterze, skierowanych do różnych grup społecznych i wiekowych. Dzięki temu obywatele państw uczestniczących w EDD mają doskonałą okazję do poznania dorobku kulturowego regionu, który zamieszkują.

Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Podmiotem realizującym procedurę konkursową, podobnie jak wyżej omówione Europejskie Dni Dziedzictwa jest **Narodowy Instytut Dziedzictwa**. Konkurs, skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowi źródła finansowania zabytków, jednak warto o nim wspomnieć, bowiem jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Pozostałe źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

fundusze fundacji krajowych, m.in. Fundacja im. Stefana Batorego (www.batory.org.pl), Fundacja Kronenberga (www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index);

fundusze europejskie, m.in. Programy Europejskiej Fundacji Kultury (www.eurocult.org), Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej (www.efrwp.pl);

fundusze międzynarodowe, m.in. Fundusze Wyszehradzkie (www.visegradfund.org), Szwajcarska Fundacja dla Kultury Pro Helvetia (www.prohelvetia.pl), Fundacja Współpracy Polsko–Niemieckiej (www.fwpm.org.pl), Polsko–Amerykańska Fundacja Wolności (www.pafw.pl);

fundusze organizacji międzynarodowych, m.in. Europa Nostra wręcza nagrody za utrzymywanie i restaurację obiektów kulturowych w krajach europejskich (www.europanostra.org).

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Wójt Gminy Mrągowo sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy Mrągowo. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na 3 miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy Mrągowo.

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenie Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018 przyjmuje się następujące kryteria oceny (**wskaźniki**):

Priorytet I. Zagwarantowanie ochrony zachowanych elementów układu urbanistyczno-przestrzennego:

- liczba zaleceń konserwatorskich i pozwoleń na prace remontowe i budowlane przy obiektach zabytkowych
- liczba nowouchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających przyjęte założenia ochrony konserwatorskiej (z uwzględnieniem procentowego udziału powierzchni gminy objętej w/w planami);
- liczba zagospodarowanych na nowe cele obiektów zabytkowych;
- ocena zaawansowania modernizacji zieleni zabytkowej.

Priorytet II. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego

- liczba obiektów zabytkowych oznakowanych tablicami informacyjnymi zawierającymi informacje dotyczące ich historii;
- liczba tras turystycznych i ciągów spacerowych o profilu historycznym, obejmujących obiekty zabytkowe na terenie gminy;

- liczba osób odwiedzających muzea oraz obiekty zabytkowe będące atrakcjami turystycznymi;
- liczba wydawnictw (broszur, folderów tras turystycznych i spacerowych, opisów szlaków tematycznych) dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba wydarzeń skierowanych do mieszkańców dotyczących dziedzictwa kulturowego terenu gminy;
- liczba inicjatyw zrealizowanych przez środowiska lokalne (nieformalne oraz organizacje pozarządowe) mających na celu promowanie dziedzictwa kulturowego gminy, wsparte organizacyjnie lub finansowo przez władze Gminy Mrągowo.

Priorytet III. Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym

- liczba przeprowadzonych działań (szkoleń, spotkań) z mieszkańcami gminy oraz liczba uczestników tych działań, dotyczących zasad prawidłowo przeprowadzanych rewitalizacji i remontów obiektów zabytkowych;
- liczba działań podjętych przez placówki oświatowe prowadzone przez gminę, mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego regionu;
- liczba osób uczestniczących w działaniach (prowadzonych przez gminne placówki oświatowe) mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego regionu.

Priorytet IV. Stworzenie systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych

- liczba wykonanych audytów oraz sporządzonych kompleksowych planów remontowych obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych;
- liczba opracowań dokumentujących elementy dziedzictwa kulturowego gminy, możliwych do wykorzystania w zakresie prac remontowych i modernizacyjnych przestrzeni oraz obiektów zabytkowych.

Załącznik nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH OBJĘTYCH OCHRONĄ PRAWNĄ POPRZEZ WPIS DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Bagienice Małe, dz. geod. nr 169	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	A-1622 z 19.02.1986 r.
2.	Boże, dz. geod. nr 84	kaplica murowana	1833 r.	A-1092 z 15.08.1968 r.
3.	Boże 17	rządcówka w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
4.	Boże 18	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	1848 r.	A-3544 z 28.06.1993 r.
5.	Boże, dz. geod. nr 128/30	spichrz i stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
6.	Boże, dz. geod. nr 128/30	owczarnia w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
7.	Boże, dz. geod. nr 128/30	kuźnia w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
8.	Boże, dz. geod. nr 128/30	obora w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
9.	Boże, dz. geod. nr 128/30	zlewnia mleka w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
10.	Boże, dz. geod. nr 128/30	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	XIX w.	A-3541 z 21.06.1993 r.
11.	Boże, dz. geod. nr 128/30	pozostałości parku dworskiego	XIX w.	A-1533 z 13.04.1984 r.
12.	Budziska, dz. geod. nr 135	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1625 z 19.02.1986 r.
13.	Budziska, dz. geod. nr 136	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1628 z 19.02.1986 r.
14.	Gązwa, naprzeciwko nr 10	budynek drewniany (chałupa)	budynek nie istnieje, pozostaje w GEZ do czasu wykreślenia z	A-90 z 4.08.1950 r.

Załącznik nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH OBJĘTYCH OCHRONĄ PRAWNĄ POPRZEZ WPIS DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

			rejestru zabytków	
15.	Gronowo 6	zespół dworsko-folwarczny: - dwór - brukowany dojazd do dworu - brama - stodoła - kuźnia - park	początek XX w.	dwór – A-1093 z 15.08.1968 r.
16.	Krzywe, dz. geod. nr 253	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1639 z 5.03.1986 r.
17.	Krzywe, dz. geod. nr 197/2	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	A-1639 z 19.02.1986 r.
18.	Lembruk, dz. geod. nr 342	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	A-1626 z 19.02.1986 r.
19.	Marcinkowo, dz. geod. nr 421	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	A-3635 z 19.02.1986 r.
20.	Muntowo, dz. geod. nr 30	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1635 z 20.02.1986 r.
21.	Muntowo, dz. geod. nr 217	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1627 z 19.02.1986 r.
22.	Nikutowo, dz. geod. nr 432/64	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	A-1629 z 19.02.1986 r.
23.	Polska Wieś, dz. geod. nr 134/1	cmentarz ewangelicki, dawny 2 km na S od wsi, przy szosie do Mrągowo	XIX w.	A-1630 z 19.02.1986 r.
24.	Polska Wieś 15	chałupa	budynek nie istnieje, pozostaje w GEZ do czasu wykreślenia z rejestru zabytków	A-937 z 21.05.1968 r.

Załącznik nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH OBJĘTYCH OCHRONĄ PRAWNĄ POPRZEZ WPIS DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

25.	Popowo Sałęckie 22	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	A-1458 z 17.03.1983 r.
26.	Ruska Wieś, dz. geod. nr 281/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1633 z 19.02.1986 r.
27.	Rydwągi, dz. geod. nr 133	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1631 z 19.02.1986 r.
28.	Szestno, dz. geod. nr 125	cmentarz ewangelicki, dawny	XV w.	A-1623 z 19.02.1986 r.
29.	Szestno, dz. geod. nr 220	pozostałości zamku zakonnego	1350-1360 r.	A-553 z 18.07.1961 r.
30.	Szestno 29	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Świętego Krzyża	2. połowa XV w.	A-230 z 22.03.1957 r.
31.	Szestno 42	dwór murowany	koniec XIX w.	A-4101 z 8.02.1999 r.
32.	Szestno, dz. geod. nr 213/3 oraz 213/6	park w zespole dworsko-folwarcznym (zamkowy)	koniec XIX – początek XX w.	A-1546 z 2.05.1984 r.
33.	Uźranki 37	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	1895 r.	A-4431 z 8.09.2006 r.
34.	Wyszembork, dz. geod. nr 82	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-1632 z 19.02.1986 r.
35.	Wyszembork 7	chałupa	budynek nie istnieje; pozostanie ujęty w GEZ do czasu wykreślenia z rejestru zabytków	A-744 z 2.02.1968 r.

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Bagienice, dz. geod. nr 23	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
2.	Bagienice 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
3.	Bagienice 16	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
4.	Bagienice 17	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
5.	Bagienice 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
6.	Bagienice 19	budynek mieszkalny, murowany	2. dekada XX w.	---
7.	Bagienice Małe 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
8.	Bagienice Małe 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.	---
9.	Bagienice Małe 6	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.	---
10.	Bagienice Małe 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
11.	Bagienice Małe 9	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
12.	Bagienice Małe 14	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
13.	Bagienice Małe 16	budynek mieszkalny, murowano-drewniany, z	koniec XIX –	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		częścią gospodarczą	początek XX w.	
14.	Bagienice Małe 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
15.	Bagienice Małe 25	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.	---
16.	Bagienice Małe 26	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany z kamieni i cegłał - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
17.	Bagienice Małe 27	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.	---
18.	Bagienice Małe 28	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
19.	Bagienice Małe 30	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.	---
20.	Bagienice Małe 40	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.	---
21.	Bagienice Nowe , dz. geod. nr 133	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
22.	Bagienice Nowe, dz. geod. nr 125	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
23.	Bagienice Nowe 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
24.	Bagienice Nowe 4	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
25.	Bagienice Nowe 5	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
26.	Bagienice Nowe 13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
27.	Bagienice Nowe 20	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.	---
28.	Biestrzykowo 55 (część wsi Wyszembork)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
29.	Biestrzykowo 56 (część wsi Wyszembork)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
30.	Biestrzykowo 57 (część wsi Wyszembork)	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
31.	Biestrzykowo 58 (część wsi Wyszembork)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
32.	Biestrzykowo 61 (część wsi Wyszembork)	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
33.	Boża Wólka , dz. geod. nr 133	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
34.	Boża Wólka, dz. geod. nr 2/1	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
35.	Boża Wólka 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
36.	Boża Wólka 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
37.	Boża Wólka 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

38.	Boża Wólka 9	budynek mieszkalny, murowany z budynkiem gospodarczym	koniec XIX – początek XX w.	---
39.	Boża Wólka 16	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
40.	Boża Wólka 19	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	2. dekada XX w.	---
41.	Boża Wólka 20	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
42.	Boża Wólka 21	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
43.	Boża Wólka 22	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
44.	Boża Wólka 23	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
45.	Boża Wólka 24	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
46.	Boże , dz. geod. nr 129	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
47.	Boże - Wyszembork	aleja przydrożna	początek XX w.	
48.	Boże 14	budynek szkolny, murowany	lata 20. XX w.	---
49.	Boże 19	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
50.	Boże 21	budynek mieszkalny,	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
51.	Boże 23	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
52.	Boże 25	budynek mieszkalny, murowany (sześciorek)	początek XX w.	---
53.	Boże 31	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	---
54.	Boże 35	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20. XX w.	---
55.	Boże 36	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
56.	Boże 37	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
57.	Boże 38	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20. XX w.	---
58.	Boże 39	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
59.	Boże 40	budynek mieszkalny, murowany z częścią gospodarczą	koniec XIX w.	---
60.	Boże 42	budynek mieszkalny, murowany z częścią gospodarczą	1927 r.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

61.	Boże 44	budynek mieszkalny, murowany (dwojak)	początek XX w.	---
62.	Boże 46	zespół leśniczówki: - budynek leśniczówki, murowany - budynek wyłuszczeni nasion	koniec XIX – początek XX w.	---
63.	Boże 47	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
64.	Boże 49	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
65.	Boże 51	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
66.	Boże Małe , dz. geod. nr 3082/2	cmentarz ewangelicki, dawny	lata 20.-30. XX w.	---
67.	Boże Małe 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
68.	Brodzikowo , dz. geod. nr 147/19	zespół dworsko- folwarczny (pozostałości) - cieleńnik - stodoła - obora - pozostałości parku	początek XX w.	---
69.	Budziska, dz. geod. nr 131/17	zespół dworsko- folwarczny: obora kuźnia lodownia	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		czworaki park		
70.	Budziska 2	budynek mieszkalny, murowany	1931 r.	---
71.	Budziska 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
72.	Czerwonki , dz. geod. nr 262	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
73.	Czerwonki, dz. geod. nr 287	cmentarz ewangelicki, dawny	lata 20.-30. XX w.	---
74.	Czerwonki 4	budynek szkolny, murowany	początek XX w.	---
75.	Czerwonki 10/1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany; - budynek gospodarczy	lata 20.-30. XX w.	---
76.	Dobroszewo 1	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
77.	Dobroszewo 6	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
78.	Dobroszewo 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
79.	Dobroszewo 8	budynek mieszkalny, murowany z częścią gospodarczą	początek XX w.	---
80.	Dobroszewo 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
81.	Dobroszewo 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
82.	Dobroszewo 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

83.	Dobroszewo 13	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
84.	Dobroszewo 18	zespół dworsko- folwarczny: dwór stodoła obora park dworski	początek XX w.	---
85.	Gązwa , dz. geod. nr 171/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
86.	Gązwa, dz. geod. nr 3153/2	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
87.	Gązwa - Stamka	aleja przydrożna	początek XX w.	
88.	Gązwa 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
89.	Gązwa 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
90.	Gązwa 9	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
91.	Gązwa 13	budynek szkolny, murowany	lata 20. XX w.	---
92.	Gązwa 19	budynek gospodarczy, ob. budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
93.	Gązwa 25	budynek mieszkalny,	koniec XIX –	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		początek XX w.	
94.	Gązwa 26	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
95.	Gązwa 28	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
96.	Gązwa 30	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
97.	Gązwa 35	budynek ob. murowano-drewniany	gospodarczy, mieszkalny,	początek XX w.	---
98.	Gniazdowo 5	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.	---
99.	Gniewkowo (Gronowo) 21	budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	początek XX w.	---
100.	Gniewkowo (Gronowo) 23	budynek drewniany	mieszkalny,	początek XX w.	---
101.	Gniewkowo (Gronowo) 25	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
102.	Gniewkowo (Gronowo) 27	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
103.	Gniewkowo (Gronowo) 28	budynek drewniany	mieszkalny,	początek XX w.	---
104.	Grabowo , dz. geod. nr 221/11	cmentarz dawny	ewangelicki,	połowa XIX w.	---
105.	Grabowo 5	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.	---
106.	Grabowo 10	budynek drewniany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
107.	Grabowo 11	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.	---
108.	Grabowo 17	zagroda:		koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		- budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany		
109.	Grabowo 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
110.	Grabowo 21	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
111.	Gronowo (Gniewkowo), dz. geod. nr 279	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
112.	Gronowo 1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
113.	Gronowo 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
114.	Gronowo 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
115.	Gronowo 5	zespół folwarczny: - dom bauerski - obora - stodoła - stajnia	początek XX w.	---
116.	Gronowo 13	zespół szkolny:	koniec XIX –	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		- budynek szkoły, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	
117.	Gronowo 16	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
118.	Gronowo 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
119.	Gronowo 18	budynek mieszkalny, murowany (sześćciorak)	koniec XIX – początek XX w.	---
120.	Gronowo 19	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
121.	Karwie , dz. geod. nr 199/1	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
122.	Karwie 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
123.	Karwie 9	budynek mieszkalny, murowany (dwór)	lata 20. XX w.	---
124.	Karwie 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
125.	Karwie 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
126.	Karwie 39	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
127.	Karwie 42	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
128.	Karwie 48	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
129.	Kiersztanowo , dz. geod. nr 85	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
130.	Kiersztanowo 2	budynek mieszkalny,	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
131.	Kiersztanowo 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
132.	Kiersztanowo 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
133.	Kiersztanowo 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
134.	Kiersztanowo 16	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
135.	Kiersztanowo 17	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
136.	Kiersztanowo 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
137.	Kiersztanowo 19	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
138.	Kiersztanowo 22	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
139.	Kiersztanowo 24	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
140.	Kiersztanowo 34	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.	---
141.	Kiersztanowo 35	budynek gospodarczy, murowany (częściowo przemurowany)	koniec XIX w.	---
142.	Kiersztanowo 38	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
143.	Kiersztanowo 39	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

144.	Kiersztanowo 40	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
145.	Kiersztanowo 42	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
146.	Kosewo , dz. geod. nr 188	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
147.	Kosewo 1	zespół stacji kolejowej: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze, murowane	1897 r.	---
148.	Kosewo 2	budynek dworca w zespole stacji kolejowej	1897 r.	---
149.	Kosewo 5	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej	1897 r.	---
150.	Kosewo 6	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
151.	Kosewo 7	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	początek XX w.	---
152.	Kosewo 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
153.	Kosewo 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.	---
154.	Kosewo 15	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
155.	Kosewo 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
156.	Kosewo 18	budynek mieszkalny,	lata 20. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		murowany		
157.	Kosewo 20	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	lata 20. XX w.	---
158.	Kosewo 32	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
159.	Kosewo 33	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
160.	Kosewo 35	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	koniec XIX - początek XX w.	---
161.	Kosewo 37	budynek mieszkalny, murowany, kolejowy	koniec XIX - początek XX w.	---
162.	Kosewo 38	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.	---
163.	Kosewo 39	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
164.	Kosewo	wiadukt kolejowy	1897 r.	---
165.	Kosewo Górne , dz. geod. nr 239	cmentarz ewangelicki, rodowy, dawny	połowa XIX w.	---
166.	Kosewo Górne, dz. geod. nr 427/2	cmentarz rodowy na S skraju wsi	połowa XIX w.	---
167.	Kosewo Górne, dz. geod. nr 330/7	cmentarz ewangelicki, rodowy dawny	połowa XIX w.	---
168.	Kosewo Górne 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
169.	Kosewo Górne 11	budynek mieszkalny,	koniec XIX –	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		początek XX w.	
170.	Kosewo Górne 12	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
171.	Kosewo Górne 13	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
172.	Kosewo Górne 15	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
173.	Kosewo Górne 20	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
174.	Kosewo Górne 25	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
175.	Kosewo Górne 26	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
176.	Krzywe, dz. geod. nr 362/1	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.	---
177.	Krzywe 8	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
178.	Krzywe 9	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX - początek XX w.	---
179.	Krzywe 13	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
180.	Krzywe 18	budynek murowany	szkolny,	lata 20. XX w.	---
181.	Krzywe 21	zagroda: - budynek murowany - budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
182.	Krzywe 23	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
183.	Lembruk 16	budynek	mieszkalny,	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
184.	Marcinkowo, dz. geod. nr 331	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
185.	Marcinkowo 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20. XX w.	---
186.	Marcinkowo 8	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
187.	Marcinkowo 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
188.	Marcinkowo 16	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
189.	Marcinkowo 17	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
190.	Marcinkowo 22	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
191.	Marcinkowo 27	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
192.	Marcinkowo 31	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
193.	Marcinkowo 35	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
194.	Marcinkowo 39	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

195.	Marcinkowo 41	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
196.	Marcinkowo 45	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
197.	Marcinkowo 50	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.	---
198.	Marcinkowo 54	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.	---
199.	Marcinkowo 58	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
200.	Marcinkowo 62	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
201.	Marcinkowo 69	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
202.	Marcinkowo 72	zagroda: - budynek murowany - budynek murowany	mieszkalny, gospodarczy,	początek XX w.	---
203.	Marcinkowo 81	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
204.	Marcinkowo 83	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
205.	Marcinkowo 86	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.	---
206.	Marcinkowo 93	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
207.	Marcinkowo 95	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
208.	Marcinkowo 97	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

209.	Marcinkowo 102	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
210.	Marcinkowo 104	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
211.	Miejski Las , dz. geod. nr 346	cmentarz dawny	ewangelicki,	połowa XIX w.	---
212.	Miejski Las 5	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
213.	Miejski Las 6	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
214.	Miejski Las 8	zagroda: - budynek murowany - budynek gospodarczy	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
215.	Miejski Las 17	budynek murowany	mieszkalny,	2. połowa XIX w.	---
216.	Mierzejewo , dz. geod. nr 109	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.	---
217.	Mierzejewo 1	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
218.	Mierzejewo 5	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
219.	Mierzejewo 7	zagroda: - budynek murowany - budynek gospodarczy, murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
220.	Mierzejewo 8	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.	---
221.	Mierzejewo 9	zagroda: - budynek	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany - budynek gospodarczy, murowany		
222.	Mierzejewo 10	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
223.	Mierzejewo 11	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	---
224.	Mierzejewo 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	lata 20.-30. XX w.	---
225.	Młynowo , dz. geod. nr 229	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
226.	Młynowo, dz. geod. nr 61/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
227.	Młynowo 14	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
228.	Młynowo 16	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
229.	Młynowo 21	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
230.	Młynowo 29	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
231.	Muntowo 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

232.	Muntowo 8	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
233.	Muntowo 14	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
234.	Nikutowo 9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
235.	Nikutowo 10	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.	---
236.	Notyst Mały , dz. geod. nr 87	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
237.	Notyst Mały 1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	1922 r.	---
238.	Notyst Mały 3	zespół szkolny: - budynek szkoły, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
239.	Notyst Mały 4	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
240.	Notyst Mały 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
241.	Notyst Mały 8	zagroda: - budynek mieszkalny,	koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		murowano-drewniany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany		
242.	Notyst Mały 9	zagroda: - budynek mieszkalny, drewniany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX w.	---
243.	Notyst Mały 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
244.	Notyst Mały 20	budynek mieszkalny, drewniany	początek XX w.	---
245.	Notyst Mały 21	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
246.	Notyst Mały 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
247.	Notyst Wielki , dz. geod. nr 411/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
248.	Notyst Wielki 5	pałac w zespole pałacowo-folwarcznym (zachowane, oryginalne elementy: piwnice)	XIX w.	---
249.	Notyst Wielki, dz. geod. nr 212/17	zespół pałacowo- folwarczny: stajnia stodoła obora park	XIX w.	---
250.	Nowe Nadawki , dz. geod. nr 3009/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
251.	Nowy Probark , dz. geod. nr 5	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

252.	Nowy Probark 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
253.	Nowy Probark 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
254.	Nowy Probark 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
255.	Nowy Probark 6	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
256.	Nowy Probark 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
257.	Nowy Probark 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
258.	Nowy Probark 12	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
259.	Nowy Probark 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
260.	Nowy Probark 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
261.	Nowy Probark 16	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
262.	Palestyna 6	budynek mieszkalno-gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
263.	Piotrówka (Muntowski Ostrów), dz. geod. nr 242/8	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

264.	Piotrówka, dz. geod. nr 245/26	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
265.	Polska Wieś	odcinek alei obsadzony kasztanowcami przed Polską Wsią	początek XX w.	---
266.	Polska Wieś 4	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
267.	Polska Wieś 7	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
268.	Polska Wieś 8	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
269.	Polska Wieś 12	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
270.	Polska Wieś 18	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	początek XX w.	---
271.	Popowo Sałęckie , dz. geod. nr 54	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	----
272.	Popowo Sałęckie -	aleja przydrożna	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

	Młynowo			
273.	Popowo Sałęckie 1	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
274.	Popowo Sałęckie 2	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
275.	Popowo Sałęckie 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
276.	Popowo Sałęckie 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
277.	Popowo Sałęckie 5	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
278.	Popowo Sałęckie 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
279.	Popowo Sałęckie 12	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
280.	Popowo Sałęckie	kapliczka przy nr 12	1967 r.	---
281.	Popowo Sałęckie 14	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
282.	Popowo Sałęckie 18	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
283.	Popowo Sałęckie 21	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
284.	Popowo Sałęckie 22	zespół dworsko-folwarczny: - dwór z oficyną; - obora - stodoła	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

285.	Popowo Sałęckie 24	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
286.	Popowo Sałęckie 26	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
287.	Poręby 3	budynek gospodarczy	koniec XIX w.	---
288.	Probark , dz. geod. nr 242	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
289.	Probark, dz. geod. nr 128	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
290.	Probark 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
291.	Probark 3	zagroda: - budynek mieszkalny, drewniany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20.-30. XX w.	---
292.	Probark 5	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX w.	---
293.	Probark 7	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	lata 20.-30. XX w.	---
294.	Probark 9	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
295.	Probark 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
296.	Ruska Wieś 1	budynek mieszkalny,	koniec XIX –	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany	początek XX w.	
297.	Ruska Wieś 5	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.	---
298.	Ruska Wieś 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
299.	Ruska Wieś 8	budynek szkolny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
300.	Ruska Wieś 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
301.	Ruska Wieś 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
302.	Ruska Wieś 12	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.	---
303.	Ruska Wieś 13	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
304.	Ruska Wieś 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
305.	Ruska Wieś 16	budynek gospodarczy, drewniany (stodoła)	początek XX w.	---
306.	Ruska Wieś 17	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
307.	Ruska Wieś 23	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
308.	Rydwągi 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
309.	Rydwągi 21	budynek szkolny, murowany	koniec XIX w.	---
310.	Rydwągi 23	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX w.	---
311.	Rydwągi 24	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

312.	Rydwągi 25	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy drewniany	początek XX w.	---
313.	Sądry , dz. geod. nr 244	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
314.	Sądry 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
315.	Sądry 3	budynek mieszkalny, murowany	2. połowa XIX w.	---
316.	Sądry 4	zespół szkolny - budynek szkolny, murowany - budynek gospodarczy	koniec XIX – początek XX w.	---
317.	Sądry 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
318.	Sądry 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
319.	Sądry 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
320.	Sądry 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
321.	Sądry 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
322.	Sądry 13	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
323.	Sądry 14	budynek mieszkalny,	koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		murowany		
324.	Sądry 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
325.	Szczerzbowo, dz. geod. nr 15/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
326.	Szczerzbowo, droga w kierunku wsi Wyszembork	brukowana nawierzchnia drogi	początek XX w.	---
327.	Szczerzbowo 1	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
328.	Szczerzbowo 3	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
329.	Szczerzbowo 4	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
330.	Szczerzbowo 6	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
331.	Szczerzbowo 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
332.	Szczerzbowo 10	zagroda: - budynek mieszkalny,	początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany - budynek gospodarczy, murowany		
333.	Szczerzbowo 11	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
334.	Szczerzbowo 12	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
335.	Szczerzbowo 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
336.	Szczerzbowo 16	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
337.	Szczerzbowo 17	zagroda - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
338.	Szczerzbowo 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
339.	Szestno	aleja – odcinek wyjazdowy ze wsi	początek XX w.	---
340.	Szestno 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
341.	Szestno 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
342.	Szestno 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

343.	Szestno 5	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	lata 20.-30. XX w.	---
344.	Szestno 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
345.	Szestno 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
346.	Szestno 14	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	---
347.	Szestno 16	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
348.	Szestno 19	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
349.	Szestno 20	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
350.	Szestno 21	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20.-30. XX w.	---
351.	Szestno 24	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
352.	Szestno 27	zespół plebański: spichlerz pastorówka	koniec XIX w.	---
353.	Szestno 30	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

354.	Szestno 31	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
355.	Szestno 32	zagroda: - budynek mieszkalny, murowano-drewniany - budynek gospodarczy, drewniany	koniec XIX w.	---
356.	Szestno 34	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
357.	Szestno 35	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	---
358.	Szestno 40	budynek młyna, murowany	początek XX w.	---
359.	Śniodowo, dz. geod. nr 16/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
360.	Śniodowo, dz. geod. nr 3002	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
361.	Śniodowo 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
362.	Troszczykowo 1	zespół dworsko- folwarczny: - budynek dworku, murowany - obora murowano- drewniana	pierwsza dekada XX w.	---
363.	Tymnikowo, dz. geod. nr 134	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
364.	Tymnikowo 8	stodoła murowana	koniec XIX – początek XX w.	---
365.	Tymnikowo 9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

366.	Uźranki, dz. geod. nr 210	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
367.	Uźranki, dz. geod. nr 101	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
368.	Uźranki - Zalec	aleja przydrożna	początek XX w.	---
369.	Uźranki 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
370.	Uźranki 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
371.	Uźranki 14	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
372.	Uźranki 18	zagroda plebańska - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	koniec XIX w.	---
373.	Uźranki 19	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20. XX w.	---
374.	Uźranki 27	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
375.	Uźranki 28	zespół szkolny: - budynek szkolny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX w.	---
376.	Uźranki 31	budynek mieszkalny,	lata 20. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
377.	Uźranki 57	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
378.	Wierzbowo , dz. geod. nr 116	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	---
379.	Wierzbowo 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
380.	Wierzbowo 7	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20. XX w.	---
381.	Wierzbowo 9	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.	---
382.	Wierzbowo 10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
383.	Wierzbowo 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
384.	Wierzbowo 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	koniec XIX – początek XX w.	---
385.	Wierzbowo 19	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
386.	Wierzbowo 21	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
387.	Wierzbowo 27	zagroda: - budynek mieszkalny,	lata 20. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany - budynek gospodarczy		
388.	Wierzbowo 30	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
389.	Witamin 1	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
390.	Wola Muntowska 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
391.	Wola Muntowska 4	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
392.	Wola Muntowska 5	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy	pierwsza dekada XX w.	---
393.	Wólka Bagnowska , dz. geod. nr 155	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	---
394.	Wólka Bagnowska 1	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
395.	Wólka Bagnowska 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
396.	Wólka Baranowska 5	budynek mieszkalno- gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
397.	Wyszembork, droga wyjazdowa ze wsi w kierunku Szestna	aleja przydrożna	początek XX w.	---
398.	Wyszembork – Boże Małe	aleja przydrożna	początek XX w.	---
399.	Wyszembork 1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy,	lata 20. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
400.	Wyszembork 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	2. połowa XIX w.	---
401.	Wyszembork 3	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	1858 r.	---
402.	Wyszembork 6	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
403.	Wyszembork 11	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
404.	Wyszembork 17	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX w.	---
405.	Wyszembork 19	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX w.	---
406.	Wyszembork 26	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

407.	Wyszembork 27	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20. XX w.	---
408.	Wyszembork 28	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX w.	---
409.	Wyszembork 33	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX w.	---
410.	Wyszembork 34	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.	---
411.	Wyszembork 35	budynek szkolny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
412.	Wyszembork 40	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	koniec XIX w.	---
413.	Wyszembork 45	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
414.	Wyszembork 46	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
415.	Wyszembork 49	budynek mieszkalny,	lata 20. XX w.	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO**

		murowany		
416.	Wyszembork 50	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.	---
417.	Zalec, dz. geod. nr 213	cmentarz ewangelicki, dawny 200 m na S od wsi	XIX w.	---
418.	Zalec 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
419.	Zalec 8	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20.-30. XX w.	---
420.	Zalec 9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
421.	Zalec 10	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
422.	Zalec 11	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
423.	Zalec 12	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
424.	Zalec 13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
425.	Zalec 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.	---
426.	Zalec 26	budynek mieszkalny,	koniec XIX -	---

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, NIEREJESTROWYCH, UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY MRĄGOWO

		murowany		początek XX w.	
427.	Zalec 28	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.	---
428.	Zalec 34	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
429.	Zalec 35	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
430.	Zalec 39	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
431.	Zalec 41	budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	koniec XIX w.	---
432.	Zalec 43	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
433.	Zalec 44	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.	---
434.	Zalec 45	budynek murowany (dwór)	mieszkalny,	2. połowa XIX w.	---
435.	Zalec 46	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---
436.	Zawada , dz. geod. nr 81	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.	---
437.	Zawada 3	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.	---

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
1.	Boża Wólka	20-69	I	20	---	śląd osadnictwa, nowożytność
2.	Boże	20-69	I	33	---	grodzisko, wczesne średniowiecze
3.	Boże	20-69	II	4	---	osada, wczesne średniowiecze
4.	Boże	20-69	III	1	---	grodzisko?, chronologia nieokreślona
5.	Boże	20-69	IV	18	---	śląd osadnictwa, nowożytność
6.	Boże	20-69	V	19	---	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
7.	Boże	20-69	VI	23	---	śląd osadnictwa, nowożytność
8.	Boże	20-69	VII	24	---	śląd osadnictwa, nowożytność
9.	Boże	20-69	VIII	29	---	1/ śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze; 3/ śląd osadnictwa, średniowiecze; 4/ śląd osadnictwa, nowożytność
10.	Boże	20-69	IX	2	---	grodzisko, chronologia nieokreślona
11.	Boże	21-69	X	16	---	1/ śląd osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
12.	Brodzikowo	20-69	I	3	---	skarb, wczesne średniowiecze, dane archiwalne
13.	Gązwa	21-68	I	19	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
14.	Gązwa	21-68	II	20	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
15.	Gązwa	21-68	III	37	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich
16.	Grabowo	23-68	I	4	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia, dane archiwalne
17.	Grabowo	23-68	II	5	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
18.	Grabowo	23-68	III	6	---	osada, okres wpływów rzymskich
19.	Grabowo	23-68	IV	7	---	grodzisko, średniowiecze
20.	Grabowo	23-68	V	14	---	osada, wczesne średniowiecze
21.	Gronowo	20-69	I	5	---	osada, nowożytność
22.	Gronowo	19-69	II	2	---	cmentarzysko, starożytność, dane archiwalne
23.	Kiersztanowo	20-68	I	2	---	grodzisko, chronologia nieokreślona
24.	Kiersztanowo	21-68	I	29	---	kurhan, pradziejowe dane archiwalne
25.	Kiersztanowo	21-68	II	30	---	znalezisko luźne, epoka kamienia

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						dane archiwalne
26.	Kiersztanowo	21-68	III	31	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
27.	Kiersztanowo	21-68	IV	32	---	ślad osadnictwa, nowożytność
28.	Kiersztanowo	21-68	V	38	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
29.	Kiersztanowo	21-68	VI	39	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ osada, nowożytność
30.	Kosewo	23-70	II	1	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływów rzymskich
31.	Kosewo	23-70	III	2	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływów rzymskich
32.	Kosewo	23-70	IV	33	---	osada, późne średniowiecze
33.	Kosewo	23-70	V	34	---	osada, późne średniowiecze
34.	Kosewo	23-70	VI	35	---	osada, późne średniowiecze
35.	Kosewo	23-70	VII	36	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
36.	Kosewo	23-70	VIII	26	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
37.	Kosewo	23-70	IX	27	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
38.	Kosewo	23-70	X	28	---	ślad osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						nowożytność
39.	Kosewo	23-70	XI	29	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
40.	Kosewo	23-70	XII	30	---	ślad osadnictwa, nowożytność
41.	Kosewo	23-70	XIII	31	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
42.	Kosewo	23-70	XIV	32	---	ślad osadnictwa, nowożytność
43.	Kosewo	23-70	XV	37	---	ślad osadnictwa, nowożytność
44.	Kosewo	23-70	XVI	39	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
45.	Kosewo	23-70	XVII	40	---	1/ osada, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
46.	Kosewo	23-70	XIX	41	---	ślad osadnictwa, neolit / wczesne epoka brązu
47.	Kosewo	23-70	XX	42	---	ślad osadnictwa, nowożytność
48.	Kosewo	23-70	XXI	43	---	osada, późne średniowiecze
49.	Kosewo	23-70	XXII	44	---	1/ osada, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
50.	Kosewo	23-70	XXIII	45	---	1/ ślad osadnictwa, neolit / wczesna epoka brązu; 2/ osada, nowożytność
51.	Krzywe	23-68	I	13	---	osada, średniowiecze
52.	Marcinkowo	22-68	I	3	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						dane archiwalne
53.	Marcinkowo	22-69	II	4	---	osada, średniowiecze
54.	Marcinkowo	22-69	III	30	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
55.	Mierzejewo	21-70	I	18	---	śląd osadnictwa, nowożytność
56.	Mierzejewo	21-70	II	19	---	śląd osadnictwa, nowożytność
57.	Mierzejewo	21-70	III	20	---	śląd osadnictwa, nowożytność
58.	Mierzejewo	21-70	IV	21	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
59.	Mierzejewo	21-70	V	22	---	śląd osadnictwa, nowożytność
60.	Mierzejewo	21-70	VI	23	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
61.	Mierzejewo	21-70	VII	24	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
62.	Mierzejewo	21-70	VIII	25	---	1/ śląd osadnictwa, okres wędrówek ludów; 2/ osada, późne średniowiecze; 3/ śląd osadnictwa, nowożytność
63.	Mierzejewo	21-70	IX	26	---	osada, nowożytność
64.	Mierzejewo	21-70	X	27	---	1/ śląd osadnictwa, wczesne epoka żelaza; 2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze
65.	Mierzejewo	21-70	XI	28	---	osada, nowożytność
66.	Mierzejewo	21-70	XII	29	---	osada, nowożytność
67.	Mierzejewo	21-70	XIII	30	---	osada, późne średniowiecze
68.	Mierzejewo	21-70	XIV	31	---	śląd osadnictwa, nowożytność
69.	Mierzejewo	21-70	XV	32	---	śląd osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						nowożytność
70.	Mierzejewo	21-70	XVI	33	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
71.	Mierzejewo	21-70	XVII	37	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
72.	Mierzejewo	21-70	XVIII	38	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
73.	Mierzejewo	21-70	XIX	39	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
74.	Mierzejewo	21-70	XX	40	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
75.	Mierzejewo	21-70	XXI	41	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
76.	Mierzejewo	21-70	XXII	42	---	1/ osada, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
77.	Mierzejewo	21-70	XXIII	43	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
78.	Mierzejewo	21-70	XXIV	44	---	osada, nowożytność
79.	Mierzejewo	21-70	XXV	45	---	1/ osada, neolit; 2/ osada, wczesna epoka żelaza; 3/ osada, starożytność;

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						4/ osada, późne średniowiecze
80.	Mierzejewo	21-70	XXVI	69	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
81.	Mierzejewo	21-70	XXVII	71	---	śląd osadnictwa, nowożytność
82.	Mierzejewo	21-70	XXVIII	72	---	osada, nowożytność
83.	Mierzejewo	21-70	XXIX	46	---	1/ osada, wczesna epoka żelaza; 2/ osada, okres wpływów rzymskich; 3/ osada, starożytność; 4/ śląd osadnictwa, nowożytność
84.	Młynowo	22-69	I	8	---	śląd osadnictwa, nowożytność
85.	Młynowo	22-69	II	9	---	śląd osadnictwa, nowożytność
86.	Młynowo	22-69	III	14	---	śląd osadnictwa, nowożytność
87.	Młynowo	22-69	IV	35	---	osada, średniowiecze
88.	Muntowo	22-69	I	7	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływów rzymskich, dane archiwalne
89.	Muntowo	22-69	II	10	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
90.	Muntowo	22-69	III	11	---	śląd osadnictwa, nowożytność
91.	Muntowo	22-69	IV	12	---	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
92.	Muntowo	22-69	V	13	---	1/ śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ osada, starożytność
93.	Muntowo	22-69	VI	15	---	osada, nowożytność

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

94.	Muntowo	22-69	VII	16	---	śląd osadnictwa, nowożytność
95.	Muntowo	22-69	VIII	17	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
96.	Muntowo	22-69	IX	18	---	osada, średniowiecze
97.	Muntowo	22-69	X	19	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
98.	Muntowo	22-69	XI	20	---	śląd osadnictwa, nowożytność
99.	Muntowo	22-69	XII	21	---	śląd osadnictwa, nowożytność
100.	Muntowo	22-69	XIII	22	---	śląd osadnictwa, nowożytność
101.	Muntowo	22-69	XIV	23	---	1/ śląd osadnictwa, starożytność; 2/ cmentarzysko, nowożytność, dane archiwalne
102.	Muntowo	22-69	XV	31	---	śląd osadnictwa, nowożytność, dane archiwalne
103.	Muntowo	22-69	XVI	32	---	osada, okres wpływów rzymskich, dane archiwalne
104.	Muntowo	22-69	XVII	33	---	osada, nowożytność, dane archiwalne
105.	Muntowo	22-69	XVIII	34	---	osada, nowożytność, dane archiwalne
106.	Muntowo	21-69	XIX	3	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
107.	Muntowo	22-70	XIX	29	---	śląd osadnictwa, nowożytność
108.	Muntowo	22-70	XX	31	---	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
109.	Muntowo	22-70	XXI	32	---	1/ śląd osadnictwa, starożytność;

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						2/ ślad osadnictwa, nowożytność
110.	Muntowo	22-70	XXII	33	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
111.	Nikutowo	23-69	I	1	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływow rzymskich, dane archiwalne
112.	Notyst Mały	21-70	I	73	C-025	gródek stożkowaty, późne średniowiecze
113.	Notyst Mały	21-70	IV	61	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu; 2/ osada, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
114.	Notyst Mały	21-70	V	1	---	ślad osadnictwa, starożytność
115.	Notyst Mały	21-70	VI	2	---	ślad osadnictwa, nowożytność
116.	Notyst Mały	21-70	VII	3	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
117.	Notyst Mały	21-70	VIII	4	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
118.	Notyst Mały	21-70	IX	5	---	ślad osadnictwa, nowożytność
119.	Notyst Mały	21-70	X	6	---	osada, nowożytność
120.	Notyst Mały	21-70	XI	7	---	ślad osadnictwa, nowożytność
121.	Notyst Mały	21-70	XII	8	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
122.	Notyst Mały	21-70	XIII	9	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
123.	Notyst Mały	21-70	XIV	10	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						nowożytność
124.	Notyst Mały	21-70	XV	11	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
125.	Notyst Mały	21-70	XVI	12	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
126.	Notyst Mały	21-70	XVII	13	---	śląd osadnictwa, nowożytność
127.	Notyst Mały	21-70	XVIII	14	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
128.	Notyst Mały	21-70	XIX	15	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
129.	Notyst Mały	21-70	XX	16	---	śląd osadnictwa, nowożytność
130.	Notyst Mały	21-70	XXI	17	---	śląd osadnictwa, nowożytność
131.	Notyst Mały	21-70	XXII	62	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ osada, późne średniowiecze
132.	Notyst Mały	21-70	XXIII	63	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
133.	Notyst Mały	21-70	XXIV	65	---	śląd osadnictwa, starożytność
134.	Notyst Mały	21-70	XXV	66	---	1/ osada, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
135.	Notyst Mały	21-70	XXVI	70	---	1/ ślad osadnictwa, neolit; 2/ ślad osadnictwa, epoka brązu; 3/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza;

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						4/ ślad osadnictwa, starożytność
136.	Notyst Mały	22-70	XXVII	24	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
137.	Notyst Mały	22-70	XXVIII	25	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
138.	Notyst Mały	22-70	XXIX	26	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
139.	Notyst Mały	22-70	XXX	27	---	osada, okres wędrówek ludów
140.	Notyst Mały	22-70	XXXI	28	---	ślad osadnictwa, nowożytność
141.	Nowe Bagienice	23-68	I	1	C-020	grodzisko, wczesne średniowiecze
142.	Nowe Bagienice	22-68	II	1	---	cmentarzysko, chronologia nieokreślona
143.	Nowe Bagienice	23-68	III	15	---	osada, wczesne średniowiecze
144.	Nowe Bagienice	23-68	IV	8	---	osada, wczesne średniowiecze
145.	Polska Wieś	21-68	III	21	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze, dane archiwalne
146.	Polska Wieś	21-68	IV	22	---	osada, późne średniowiecze, dane archiwalne
147.	Polska Wieś	21-68	V	23	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 3/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze dane archiwalne

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

148.	Polska Wieś	21-68	VI	24	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze dane archiwalne
149.	Polska Wieś	21-68	VII	25	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze dane archiwalne
150.	Polska Wieś	21-68	VIII	26	---	osada, wczesne średniowiecze dane archiwalne
151.	Polska Wieś	21-68	IX	27	---	osada, późne średniowiecze
152.	Polska Wieś	21-68	X	28	---	śląd osadnictwa, nowożytność
153.	Polska Wieś	22-68	X	8	---	cmentarzysko, okres wpływow rzymskich, dane archiwalne
154.	Polska Wieś	22-68	XI	9	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze, dane archiwalne
155.	Polska Wieś	21-69	XII	19	---	1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa okres wpływow rzymskich; 3/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów; 4/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
156.	Polska Wieś	21-69	XIII	5	---	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
157.	Popowo Salęckie	21-69	I	1	---	śląd osadnictwa, okres wpływow rzymskich
158.	Popowo Salęckie	21-69	II	4	---	1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, okres wpływow

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						rzymskich; 3/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
159.	Popowo Salęckie	21-69	III	2	---	ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
160.	Popowo Salęckie	21-69	IV	10	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
161.	Popowo Salęckie	21-69	V	8	---	1/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
162.	Probark	23-69	I	5	---	osada, wczesne średniowiecze
163.	Probark	23-69	II	6	---	osada, średniowiecze
164.	Probark	23-69	III	2	---	osada, średniowiecze
165.	Ruska Wieś	20-69	I	6	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływów rzymskich, dane archiwalne
166.	Ruska Wieś	20-69	II	7	---	ślad osadnictwa, epoka brązu, dane archiwalne
167.	Ruska Wieś	20-69	III	8	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
168.	Ruska Wieś	20-69	IV	10	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ osada, średniowiecze; 3/ osada, nowożytność
169.	Ruska Wieś	20-69	V	11	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
170.	Ruska Wieś	20-69	VI	12	---	1/ ślad osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
171.	Ruska Wieś	20-69	VII	13	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
172.	Ruska Wieś	20-69	VIII	14	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
173.	Ruska Wieś	20-69	IX	15	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
174.	Ruska Wieś	20-69	X	17	---	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
175.	Ruska Wieś	20-69	XI	21	---	ślad osadnictwa, nowożytność
176.	Ruska Wieś	20-69	XII	22	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
177.	Ruska Wieś	20-69	XIII	25	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
178.	Ruska Wieś	20-69	XIV	26	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia; 2/ osada, wczesne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
179.	Ruska Wieś	20-69	XV	27	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						nowożytność
180.	Ruska Wieś	20-69	XVI	28	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
181.	Ruska Wieś	20-69	XVII	30	---	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
182.	Rydwągi	20-69	I	9	C-239	grodzisko, chronologia nieokreślona
183.	Rydwągi	20-69	II	16	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
184.	Rydwągi	20-69	III	31	---	1/ śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
185.	Rydwągi	20-69	IV	32	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
186.	Szeszno	21-69	I	6	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
187.	Szeszno	21-69	II	7	---	1/ śląd osadnictwa, neolit; 2/ śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 3/ śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 4/ śląd osadnictwa, okres wędrówek ludów; 5/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
188.	Szeszno	21-69	III	9	C-022	1/ grodzisko, wczesna epoka żelaza; wczesne średniowiecze

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

189.	Szestno	21-69	IV	13	---	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
190.	Szestno	21-69	V	26	---	cmentarzysko ciałopalne, okres wpływów rzymskich
191.	Śniodowo	22-70	I	1	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
192.	Śniodowo	22-70	II	2	---	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
193.	Śniodowo	22-70	III	3	---	osada, nowożytność
194.	Śniodowo	22-70	IV	4	---	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
195.	Śniodowo	22-70	V	5	---	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
196.	Śniodowo	22-70	VI	6	---	osada, nowożytność
197.	Śniodowo	22-70	VII	7	---	osada, nowożytność
198.	Śniodowo	22-70	VIII	8	---	osada, nowożytność
199.	Śniodowo	22-70	IX	9	---	śląd osadnictwa, nowożytność
200.	Śniodowo	22-70	X	10	---	1/ śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ śląd osadnictwa, nowożytność
201.	Śniadowo	22-69	XI	38	---	śląd osadnictwa, pradzieje
202.	Śniodowo	22-70	XI	11	---	osada, nowożytność
203.	Śniodowo	22-70	XII	12	---	śląd osadnictwa, nowożytność
204.	Śniodowo	22-70	XIII	13	---	1/ śląd osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
205.	Troszczykowo	22-69	I	36	---	śląd osadnictwa, nowożytność, dane archiwalne
206.	Uźranki	22-70	I	14	---	śląd osadnictwa, nowożytność
207.	Uźranki	22-70	II	15	---	śląd osadnictwa, nowożytność
208.	Uźranki	22-70	III	16	---	śląd osadnictwa, nowożytność
209.	Uźranki	22-70	IV	17	---	śląd osadnictwa, nowożytność
210.	Uźranki	22-70	V	18	---	śląd osadnictwa, nowożytność
211.	Uźranki	22-70	VI	19	---	śląd osadnictwa, nowożytność
212.	Uźranki	22-70	VII	20	---	śląd osadnictwa, nowożytność
213.	Uźranki	22-70	VIII	21	---	śląd osadnictwa, nowożytność
214.	Wierzbowo	23-69	I	3	---	osada, okres wpływów rzymskich
215.	Wierzbowo	23-69	II	4	---	osada, średniowiecze
216.	Wyszembork	21-69	I	17	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 3/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
217.	Wyszembork	21-69	II	18	---	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

218.	Wyszembork	21-69	III	20	C-024	kopiec strażniczy, wczesne średniowiecze
219.	Wyszembork	21-69	IVa	21	---	1/ osada, epoka brązu; 2/ cmentarzysko, okres wpływów rzymskich; 3/ cmentarzysko, okres wędrówek ludów
220.	Wyszembork	21-69	IVb	22	---	ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
221.	Wyszembork	21-69	V	23	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
222.	Wyszembork - Biestrykowo	21-69	VI	12	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
223.	Wyszembork - Biestrykowo	21-69	VII	24	---	funkcja nieokreślona, chronologia nieokreślona
224.	Wyszembork	21-69	VIII	11	---	1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 3/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
225.	Wyszembork	21-69	IX	14	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

226.	Wyszembork	21-69	X	15	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów
227.	Wyszembork - Biestrykowo	21-69	XI	25	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
228.	Wyszembork	21-70	XII	58	---	ślad osadnictwa, epoka brązu
229.	Wyszembork	21-70	XIII	59	---	ślad osadnictwa, starożytność
230.	Wyszembork	21-70	XIV	60	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
231.	Zalec	21-70	I	74	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
232.	Zalec	22-70	I	30	---	1/ osada, epoka brązu; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
233.	Zalec	21-70	II	34	---	osada, wczesna epoka żelaza
234.	Zalec	21-70	III	35	---	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
235.	Zalec	21-70	IV	36	---	ślad osadnictwa, nowożytność
236.	Zalec	21-70	V	47	---	ślad osadnictwa, nowożytność
237.	Zalec	21-70	VI	48	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze; 3/ ślad osadnictwa,

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**

						nowożytność
238.	Zalec	21-70	VII	49	---	osada, nowożytność
239.	Zalec	21-70	VIII	50	---	osada, nowożytność
240.	Zalec	21-70	IX	51	---	1/ osada, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, okres wędrówek ludów; 3/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze; 4/ osada, późne średniowiecze
241.	Zalec	21-70	X	52	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
242.	Zalec	21-70	XI	53	---	1/ osada, epoka brązu – wczesna epoka żelaza; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
243.	Zalec	21-70	XII	54	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
244.	Zalec	21-70	XIII	55	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ osada, późne średniowiecze
245.	Zalec	21-70	XIV	56	---	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ osada, późne średniowiecze
246.	Zalec	21-70	XV	57	---	ślad osadnictwa, starożytność

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mrągowo na Lata 2015-2018

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
GMINY MRĄGOWO**
